

TÜRK ÜNİVERSİTELERİNDE ÖĞRENİM GÖREN TÜRK CUMHURİYETLERİ VE AKRABA TOPLULUKLARI ÖĞRENCİLERİNİN SORUNLARI*

*Ali ÇAĞLAR***

Bu araştırma, ülkemiz üniversitelerinde, her yıl giderek sayıları artan Türk Cumhuriyetleri ve akraba topluluklar vatandaşı öğrencilerin eğitim ve öğrenimleri süresince karşılaştıkları sosyo-kültürel, ekonomik, psikolojik, siyasal, eğitimsel ve diğer sorunlarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Ayrıca ilgili öğrencilerin geldikleri ülke, içinde yetiştikleri aile, sahip oldukları üniversite öncesi eğitim vb. konulardaki verileri içeren genel bilgilerin de elde edilmesi amaçlanmıştır.

Araştırma, dört ana bölümden oluşmuştur. Belirlenen temel amaca varmak için ilk önce araştırma problemi hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Bu başlık altında araştırmanın amacı, konusu ve kapsamı açıklanarak, araştırmanın sınırları netleştirilmiştir. İkinci bölümde, araştırmanın metodu açıklanmıştır. Burada, araştırmanın türü, örneklem tespiti, veri toplama araçları, veri toplama ve veri analizi hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde, araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. Bu bölümde öğrencilere ait veriler; 'genel bilgiler', 'sosyo-kültürel', 'psikolojik', 'siyasal', 'ekonomik', 'eğitimsel' ve

* Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi Araştırma Fonu tarafından 9702702001 nolu proje çerçevesinde desteklenmiş olan araştırmanın kısaltılmış bir özetidir. Verilerin toplanması aşamasında değerli yardımlarını gördüğüm Doç. Dr. Y. Ziya Özcan (ODTÜ), Doç. Dr. H. Bayram Kaçmazoğlu (At.Ü.) ve Suat Özcan'a teşekkür ederim.

** Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi.

'diğer sorunlar' başlıkları altında tartışılmıştır. Son bölümde ise araştırmının bulgularından hareketle genel bir sonuç ve değerlendirme yapılmıştır. Ancak, kapsamının sınırlı tutulması zorunluluğu, araştırmının yöntemi ile ilgili bilgilerin oldukça kısa, öğrenciler hakkında elde edilen genel bilgilere ilişkin verilerin ise, bu çalışmada yer almamasına yol açmıştır.

ARAŞTIRMA BİLGİLERİ

Bilindiği üzere Türkiye, son yıllara kadar üniversite eğitimi görmek üzere yurtdışına öğrenci gönderen bir ülke iken, günümüzde bu durum halen devam ediyor olmakla birlikte, artık yabancı öğrenci kabul eden ve her geçen yıl üniversitelerinde eğitim-öğretim görmekte olan yabancı uyruklu öğrenci sayısı giderek artan bir ülke konumuna gelmiştir. Özellikle büyük çoğunluğu, 'Orta Asya Türk Cumhuriyetleri' ile başka ülkelerde yaşayan 'akraba topluluklar'dan gelen bu öğrencilerin sayıları her geçen yıl artmakta ve ülkelerarası anlaşmalar gereği her yıl, ülkemize çok sayıda yeni öğrenci gelmektedir. Son resmi açıklamalara göre bu sayı binlerle ifade edilmektedir. Diğer taraftan şu da bir gerçektir ki, bu duruma biraz hazırlıksız yakalanmış olan Türkiye'nin bu konuda çok sağlıklı ve elle tutulur bir politikasının olduğundan söz etmek pek olanaklı değildir. Bu durumun doğruluğu MEB tarafından da kabul edilmektedir.¹ Her üniversite, kendine özgü bir yaklaşım içerisinde farklı bir biçimde bu öğrencilerle ilgilenmekte ya da kimin neye göre ve ne kadar ilgilendiği de net olarak bilinmemektedir.

Takdir edilecektir ki Türkiye, büyük ekonomik külfetlerin² ötesinde, -öğrenim harçlarının, katkı paylarının yanı sıra bu öğrencilere aylık burs şeklinde maddi yardım da yapılmaktadır- kendi vatandaşı, potansiyel üniversite öğrencilerine taniyacağı kontenjanı bu öğrencilere ayırmaktadır. Diğer bir deyişle, bu öğrenciler her açıdan ülkemize büyük bir maliyete mal olmaktadırlar. Kuşkusuz ülkemizin ilgili ülke ve öğrencilere bu olanak ve hizmetleri sunmasının temel amaçlarından bir tanesi, Türk uyruklu insanlar arasında dayanışmayı artırmak olsa da, yeni bağımsızlıklarını kazanmış ve kendilerine yeni bir sistem arayışı içerisinde olan bu ülkelere kendi değerlerimizi -sosyal, kültürel, eğitimsel ve siyasal- aktarmayı amaçlamış olmanın da payı büyüktür. Başka bir deyişle, bir anlamda, bir değer ve yaşam tarzı aşılama süreci ve işlemi ile karşı karşıyayız. Ayrıca günümüz dünya arenasına bakıldığında her ülkenin, daha fazla nüfuz sahibi olma çabası içinde olduğu görülecektir.³ Dolayısıyla, söz konusu öğrencilere amaçlar doğrultusunda en iyi olanak ve hizmetlerin sunulması yollarının belirlenmesi ve bilinçli bir politikaya göre hareket edilmesi, ülkemiz açısından büyük bir önem arz etmektedir. Haliyle, eğer bu süreç akıllı ve etkili kullanılmazsa, eğitim ve öğretimleri süresince bizlere ve değerlerimizimize beğeni ve hayranlık geliştirmiş kişiler yerine, nefret veya olumsuz duygu ve düşünceler geliştirmiş olan kişilere yatırım yapılmış olunacaktır. Bu ise, Türkiye'nin kendi maddi kaynakları ile kendi aleyhine bir çaba harcamış olması demektir.

¹ MEB, *Cumhuriyetin 75'inci Yıl Dönümünde Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Toplulukları ile Eğitim İlişkilerimiz*, Milli Eğitim Bak. Yay., Ankara, 1998, s.9.

² 1997 yılına kadar sadece 5 Türk Cumhuriyeti ve Tacikistan'dan gelen öğrencilerin burs, harçlık, barınma, beslenme, tedavi ve eğitimi ile ilgili diğer giderler toplamı 2.335.412.512.000 TL'dir. 1998 bütçesine ise 3.505.750.000.000 TL ödenek konulmuştur (MEB, a.g.k., s.9).

³ Michael Smith (Ed.) *Perspectives on World Politics*, Open University Press, London, 1986.

İşte bu çalışmanın ana amacı, ülkemizde eğitimlerini sürdürmekte olan bu öğrencilerin karşılaştıkları sorunları araştırmak, tespit etmek ve ileriye yönelik politika ve yaklaşımlara ışık tutacak bilgileri ortaya çıkarmaktır. Aslında, yukarıda bahsedilen ülke ve topluluklardan, üniversite öğrencilerinin yanı sıra orta öğretim kurumlarında öğrenim görmek üzere de öğrenciler gelmektedir (bilgi için bkz. ek 1). Ancak araştırmanın amacı ve kapsamı, üniversite öğrencileri ile sınırlandırılmıştır. Çünkü üniversite öğrencileri sahip oldukları yaş grubu ve konuları itibariyle orta öğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerden ayrılmaktadırlar.⁴ Ayrıca yüksek öğretim kurumları ile orta öğretim kurumları gerek idari yapıları, uyguladıkları eğitim programları ve gerekse de diğer nitelikleri açısından önemli bir farklılık arz etmektedirler.⁵ Dolayısıyla aynı türden (homojen) olmayan her iki grup öğrencinin pratikte karşılaştıkları ve yaşadıkları sorunların da farklı olacağı açıktır. Daha sağlıklı sonuçlar elde edebilmek için her iki öğrenci grubunun ayrı ayrı araştırmalara konu edilmesi gerektiği düşünülmüştür. Bu nedenle araştırma, ülkemizde yüksek öğrenim gören Türk Cumhuriyetleri ile akraba topluluklarından gelen öğrencilerle sınırlandırılmıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşı öğrenciler ise araştırma kapsamı dışında tutulmuşlardır. Çünkü bu öğrenciler, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı statüsüne sahip olarak üniversitemizde eğitim-öğretimlerini sürdürmektedirler. Ayrıca konuşma ve yazı dili (anadil), yaşam tarzı, Türkiye ile ülke olarak sahip oldukları özel ilişki ve durum vb. açılardan da Türk Cumhuriyetleri ve akraba toplulukları uyruklu öğrencilerden ayrılmaktadırlar.

Ülkelerarası ilgili anlaşmalara göre, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile akraba topluluklardan ülkemize öğrenim görmek üzere ilk öğrenci gelişi Ocak 1992'de başlamıştır. Günümüzde bu durum halen devam etmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili birimlerinden alınan verilere göre, 1993 yılı itibariyle üniversitemizde öğrenim gören ilgili ülkelerin lisans ve lisansüstü öğrenci sayısı 5770; orta öğrenim öğrencilerinin sayısı ise 1690'dır. 1995 yılı sonu itibariyle toplam öğrenci sayısı (lisans ve lisansüstü 8700, orta öğrenim 448) yüzde 23'lük bir artış ile 9148 olmuştur. 1996-1997 akademik yılı itibariyle bu sayı toplam 8981'dir. Bunların sadece 472'si orta öğretim öğrencisidir. Ağustos 1998 verilerine göre, ilgili öğrencilerin ülkelerine ve programlarına göre dağılımları tablo 1'de verilmiştir.

Yine Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili birimlerinden alınan verilere bakıldığında, yukarıdaki tabloda 'Asya' ve 'Balkan' başlıkları altında toplam 49 ülke ve akraba topluluğunun olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, ülkemize öğrenci gönderen toplam Türk Cumhuriyetleri ve akraba toplulukları sayısı 54'tür. (Bu ülke ve toplulukların adları ve Aralık 1998 itibariyle öğrenci dağılımları için bakınız ek 1). Kısacası, zaman zaman küçük düşüşler görülmele birlikte ülkemize, yıldan yıla giderek artan bir öğrenci akışı-göçü söz konusudur denebilir. Aralık 1998 verilerine göre ülkemizde burslu olarak öğrenimlerine devam eden öğrenci sayısı 8642'dir. 1995 yılı sonuna kadar öğrenci sayısında bir artış söz konusu iken, ibre azda olsa bir düşüş göstermektedir. Bu düşüşün nedeni, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınan verilere göre, Özbekistan'ın son iki yıldır ken-

⁴ Birsen Gökçe, *Orta Öğretim Gençliğinin Beklentisi ve Sorunları*, MEB Yayınları, Ankara, 1984; Nizamettin Koç ve N. Ergen, *Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz*, TED Yayınları, Ankara, 1985.

⁵ A. Çakır, E. Kemerlioğlu, H. B. Kaçmazoğlu, Ş. Düzgün, K. Atay, M. Özkan, C. Kaygusuz ve M. Gündüz, *Öğrencilerin Öğretim Sorunlarına İlişkin Görüşleri*, A. Ü. Yayınları, Erzurum, 1991.

disine tanınan kontenjanı kullanmamış olmasıdır. Eğer, ülke olarak Özbekistan dışarıda bırakılırsa, diğer ülke ve topluluklar bazında yine de bir artıştan söz etmek olanaklıdır. Kısacası, ‘Büyük Öğrenci Projesi’ çerçevesinde, başlangıcından bugüne kadar ikili anlaşmalar doğrultusunda Türk Cumhuriyetleri, Türk ve akraba topluluklarına 26 bin 368 kontenjan tahsis edilmiş; 2192 orta öğretim, 14 bin 500 yüksek öğretim –lisans, master ve doktora- öğrencisi olmak üzere toplam 16 bin 692 öğrenci ülkemize gelmiştir. Gelen bu öğrencilerden bugüne kadar sadece 2133’ü mezun olmuş; 5889’u ise değişik nedenlerden dolayı öğrenimlerini tamamlamadan ülkelerine dönmüşlerdir. Ağustos 1998 verilerine göre 8670, Aralık 1998 verilerine göre ise 8642 öğrenci halihazırda öğrenimlerine devam etmektedir.⁶ Özbekistan’ın kendisine tanınan kontenjanları son iki yıldır kullanmıyor oluşu ve öğrenimlerini yarıda keserek ülkelerine dönen öğrenciler ile mezun olmuş olan öğrencilerin sayıları karşılaştırıldığında; yolunda gitmeyen bir şeylerin olduğunu ifade etmek için kahin olmaya gerek yoktur. Dolayısıyla bu tür bir çalışmanın gerekliliği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Tablo 1: Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topluluklardan Gelerek Halen Ülkemizde Öğrenim Görmekte Olan Öğrencilerin Ülkelerine ve Programlarına Göre Dağılımları

ÜLKE ADI	Orta Öğretim	TÖMER	Ön Lisans	Lisans	Yük. Lisans	Doktora	TOP.
Azerbaycan	3	77	100	1187	98	4	1469
Kazakistan	-	56	121	786	55	18	1036
Kırgızistan	35	5	137	546	65	49	837
Özbekistan	-	-	26	319	17	1	363
Türkmenistan	45	74	366	1166	10	8	1669
Asya	6	207	279	1207	93	4	1796
Balkan	69	271	107	1026	25	2	1500
TOPLAM	158	690	1136	6237	363	86	8670

* Kaynak: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (25 Ağustos 1998 itibariyle).

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma, niteliği ve gerçekleştirilme biçimi göz önüne alındığında hem niceliksel (quantitative) ve hem de niteliksel (qualitative) bir araştırmadır denebilir. Çalışma, bir bütün olarak ele alındığında, tanımlayıcı-betimleyici (descriptive) ve açıklayıcı niceliksel bir araştırma olarak tanımlanabilir. Mevcut durumu tespiti ve açıklamaya yöneliktir.

Araştırmanın evrenini, Hacettepe, ODTÜ, Atatürk ve Cumhuriyet Üniversiteleri oluşturmuştur. Araştırma dizayn edilirken, ilgili öğrencilerin genelde üç değişik tip üniver-

⁶ MEB, Cumhuriyetin 75’inci Yılı Dönümünde Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Toplulukları ile Eğitim İlişkilerimiz, Milli Eğitim Bak. Yay., Ankara, 1998, s. 9.

site ve kentte eğitimlerini sürdürüp yaşadıkları belirlenmiştir. Bunlardan ilki, metropol kentler ve buradaki üniversiteler; bir diğeri, göreceli olarak gelişmiş taşra kentleri ve üniversiteleri; üçüncüsü ise daha küçük ve az gelişmiş taşra üniversiteleri ve kentleridir. Bu her üç değişik kent ve üniversiteleri temsilen, Ankara-Hacettepe, Erzurum-Atatürk ve Sivas-Cumhuriyet Üniversitelerinin, araştırmanın sağlıklı bilgi ve sonuçlar elde edebilmesi için yeterli olacağı düşünülmüştür. Bilindiği üzere adı anılan üç üniversite –Hacettepe Üniversitesi'nin az sayıda bölümleri, programlarını İngilizce dilinde sürdürmektedirler- Türkçe dili ile eğitim ve öğretimlerini yürütmektedirler. Her ne kadar gelişmiş metropol kent üniversitesi olmakla birlikte ODTÜ, tüm eğitim-öğretim programlarını İngilizce dilinde gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla ODTÜ de bu amaçla araştırma evrenine dahil edilmiştir. Öğrencilerin toplam sayıları ilgili üniversitelerin öğrenci işleri birimlerinden alınmıştır. Cumhuriyet ve Atatürk Üniversitelerinde okumakta olan öğrenci sayısı az olduğu için ayrı bir örneklem tespitine gerek duyulmamış ve tüm öğrenciler araştırmanın örneklemine dahil edilmişlerdir. Ancak Atatürk Üniversitesi'nde kayıtlı olan ve Erzurum'da öğrenim gören öğrenci sayısı 47 olmakla birlikte bunların ancak 32 tanesinin; Cumhuriyet Üniversitesi'nde ise kayıtlı görülen öğrenci sayısı 41 olmasına karşın bunların ancak 29 tanesinin, öğrenimlerine devam ettikleri tespit edilmiş ve ilgili veriler sadece bu öğrencilerden toplanmıştır. Dolayısıyla devamsız ancak kaydı silinmemiş öğrenciler dışarıda bırakıldığında, yine devamlı öğrencilerin tamamına araştırma uygulanmıştır. Hacettepe ve ODTÜ'de ise öğrenci sayısı yüzlerle ifade edildiği için, oranlı tahsis ilkesi (Principle of Proportional Allocation)'ne göre Hacettepe'de yüzde 40'lık, ODTÜ'de ise yüzde 15'lik bir örneklem uygun görülmüştür. Tekrar etmek gerekirse toplam evren 642; toplam örneklem ise 210 öğrenciden oluşmuştur. Örneklem, evrenin hemen hemen üçte birine denk gelmektedir. Örneklem giren ve araştırmanın uygulandığı öğrencilerin üniversitelere göre dağılımı ise şu şekildedir: Hacettepe Üniversitesi 106, ODTÜ 43, Atatürk Üniversitesi 32 ve Cumhuriyet Üniversitesi 29 öğrenci. Ayrıca cinsiyet açısından da evren içindeki oranlar örneklem içindeki oranlara yansıtılmıştır. Araştırma birimi, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile akraba topluluklardan ülkemize yüksek öğrenim görmek üzere gelen öğrencidir.

Araştırmada ana veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Ayrıca, toplanan verileri daha güvenilir kılmak, dolayısıyla daha sağlıklı, destekleyici ve test edici verileri elde etmek için yarı-standart mülakat (semi-structured interview) ve ikincil veriler (secondary data) teknikleri de kullanılmıştır. Veri toplama araçlarının alanda çalışıp çalışmadığı, -öğrencilerin soruları yeteri kadar anlayıp anlayamadıkları, soruların amaçlanan verileri elde edip etmedikleri vb. konular-, bir ön (pilot) çalışma ile Hacettepe Üniversitesi'nde okuyan ilgili öğrenciler (15 öğrenci) üzerinde test edilmiştir. Veri toplama aşamasında yaşanan en önemli problem, örneklem giren öğrencilerden bazılarının, ilgili üniversitelerin öğrenci işleri dairesine göre kayıtlı öğrenci görünmesine karşın, okula devam etmiyor olmalarıydı. Az sayıda karşılaşılan bu durum, verilerin aynı niteliklere sahip diğer öğrencilerden toplanması ile aşılmıştır. Burada da snowball (kartopu) tekniği uygulanmıştır. Anket formu toplam 103 sorudan oluşmuştur. Ayrıca, ankette yer verilmemiş herhangi bir sorun veya sorunların olabileceği düşünülerek; yaşamakta oldukları her türlü diğer problemlerini dile getirebilecekleri açık-uçlu ek bir soruya da yer verilmiştir. Buradaki amaç, öğrencilerin yaşadıkları veya yaşıyor oldukları bütün sorunlara ulaşabilmektir. Toplanan veriler tasnif edilerek analiz edilmişlerdir. Araştırma,

mevcut durumu tespate yönelik olduğu için değişkenler arasındaki ilişkiler irdelenmemiş ve bu nedenle çapraz tablolara yer verilmemiştir. Mülakatlar aracılığıyla toplanan veriler çözümlenip elde analiz edilmişlerdir. Edinilen bulgular, sistematik bir biçimde, araştırmanın amacına uygun olarak değerlendirilmiş ve aşağıda sunulmuştur.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde, araştırmada yer almış olmasına karşın, sayfa sınırlamasından dolayı öğrencilere ilişkin genel bilgilere yer verilmemiştir. Diğer bulguların genel bir özeti aşağıdaki gibidir.

Sosyal ve Kültürel Sorunlar

Bu başlık altında, araştırma kapsamına alınmış olan öğrencilerin ülkemiz üniversitelerinde -Hacettepe, ODTÜ, Atatürk ve Cumhuriyet Üniversiteleri- eğitim ve öğretimlerini sürdürürken karşılaştıkları sosyal ve kültürel nitelikli sorunlarına yer verilmiştir. Diğer bir deyişle, öğrencilerin yakın ilişkide oldukları arkadaşları, başka üniversitelerdeki vatandaşlarıyla ilişkileri. Türkiye'deki ülkelerinin temsilci veya temsilcilikleri ile olan ilişkileri, ülkelere ne kadar sıklıkla gittikleri, ülkelere gidiş-gelişlerde yaşadıkları problemlerin türleri, barınma yerleri, barınma yerlerinin temininde yardım aldıkları kişi veya kurumlar, barınma yerleri ile ilgili olarak yaşadıkları problemler, beslenme durum ve olanakları, beslenme ile ilgili yaşadıkları problemler vb. gibi konular üzerinde durulmuştur. Bu konularla ilgili bulgular şu şekildedir:

Ülkemizdeki yaşamları boyunca, yakın ilişkide buldukları arkadaşlarının olup olmadığı sorulduğunda, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%92.4) yakın arkadaşlarının varlığını ifade etmişlerdir. Bu öğrencilere ek bir soru yöneltilmiş ve arkadaşlarının çoğunlukla kimlerden oluştuğunu belirtmeleri istenmiştir. Bunların yarısından fazlası (%54.3) en çok kendi ülkesinden vatandaşları olan öğrencilerle; yüzde 20.9'u Türkiye Cumhuriyeti uyruklu arkadaşlarıyla; yüzde 17.6'sı hem kendi vatandaşı ve hem de Türkiye Cumhuriyeti uyruklu olan öğrencilerle yakın arkadaşlık ilişkisi içinde olduklarını belirtmişlerdir. Ancak yüzde 7.1'lik bir kesim farklı ülkelerden kişilerle yakın arkadaşlık ilişkisi içinde olduğunu ifade etmiştir. Benzer bir durum, öğrencilerin kendi üniversitesi dışındaki üniversitelerde öğrenci olan kendi vatandaşlarıyla ilişkilerinin olup-olmadığı sorulduğunda, alınan yanıtlarda da görülmüştür. Diğer bir deyişle, başka üniversitelerde öğrenci olan vatandaşlarıyla görüştiklerini belirtenlerin oranı yüzde 91; görüşmediklerini, ilişkileri olmadığını belirtenlerin oranı ise yüzde 9'dur. Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, bu öğrencilerin kendi içlerinde bir sosyalizasyon yaşadıkları ve bir tür alt kültür-grup oluşturdukları söylenebilir. Bu durum biraz da başka bir ülkede yabancı uyruklu olmanın getirdiği yalnızlık psikolojisinin ürünü olabilir. Oysa amaçlanan bu öğrencilerin özellikle de Türkiye Cumhuriyeti uyruklu kişilerle bir iletişime geçmeleridir. Aksi takdirde bu öğrencilere kendi sistemimizi özümsetmekte problemler yaşanabilir. Bu iletişimi artırmak için belki de üniversitelerin ilgili birimleri tarafından özellikle yılbaşı, bayramlar veya zaman zaman hafta sonları bu öğrencileri Türk ailelerine konuk ettirmek yararlı olabilir.

İlgili öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerine bakıldığında şunları söylemek olanaklıdır: Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%72.4) arkadaşlarından her iki cins (kadın ve erkek) ile çok daha iyi anlaştıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte yüzde 16.7'lik bir grup kendi hemcinsleri ile; yüzde 8.5'lik bir kesim ise karşı cinsle daha iyi anlaştıklarını ifade etmiştir. Ancak yüzde 2.4'lük bir kesim hiç kimse ile anlaşamadığını belirtmiştir. Sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerinde pek problemlerinin olmadığı söylenebilir.

Ülkelerinin temsilci veya temsilciliklerinin kendileri ile ne kadar ilgilendikleri durumu sorulduğunda, öğrencilerin yarısına yakını (%44.7) ancak ihtiyaçları olduğunda söz konusu birimlerden ilgi gördüklerini belirtmişlerdir. Sadece yüzde 17.6'lık bir bölüm, temsilci veya temsilciliklerinin kendileri ile çok yakından ilgilendiklerini ifade etmiştir. Buna karşılık öğrencilerin önemli bir bölümü (%31), kendi ülkelerinin temsilci veya temsilciliklerinin kendileri ile hiç ilgilenmediklerini, ileri sürmüşlerdir. Bu durum oldukça büyük bir önem arz etmektedir. Yabancı bir ülke ve eğitim sistemi ile karşı karşıya olan bu öğrencilerin kendi hallerine bırakılmaları, gerek başarı ve gerekse de içinde yaşamlarını sürdürdükleri ortama uyum sağlamakta önemli problemler yaşayacakları kaçınılmazdır. 'Başka' seçeneğini işaretlemiş olan yüzde 6.7'lik grup ise çoğunlukla, Türkiye'ye yeni gelmiş oldukları için, kendi ülkelerinin temsilci veya temsilcilikleri hakkında bir bilgileri olmadığını; bir diğer grup kendileriyle çok az ilgilenildiğini; diğer azınlık ise Türkiye'de kendi ülkelerinin ilgili temsilciliklerinin olmadığını belirtmiştir. Aslında bu grubu da hiç ilgilenilmeyen grup içinde değerlendirmek olanaklıdır.

Öğrencilerin kendi ülkelerine ortalama ne kadar sıklıkla gittikleri sorulduğunda yarıdan fazlası (%60) yılda bir, yüzde 16.2'si altı ayda bir, yüzde 3.8'i iki ve daha fazla yılda bir, yüzde 2.8'i üç ayda bir, yüzde 1'i ise ayda bir kez kendi ülkesine gidebildiğini belirtmiştir. Bununla birlikte ülkesine, Türkiye'ye geldiğinden beri hiç gitmiyor olduğunu belirtenlerin (%16.2) bir bölümü yapılan mülakatlarda ekonomik yetersizliği sorun olarak gündeme getirmiştir. Ayrıca küçük bir bölüm, ailesinin Türkiye'ye yerleştiğini ve bir diğer küçük grup ise Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını aldığını (özellikle Ahıska kökenliler) ve bu nedenle ülkesine gitmiyor olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte, öğrencilerin büyük bir bölümü (%62.4), ülkelere gidiş ve gelişlerinde sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu sorunların neler oldukları sorulduğunda, öncelik (önem) sırasına göre şu yanıtlar alınmıştır:

1. Bilet fiyatları çok yüksek.
2. Ulaşım araçları -uçak, otobüs, tren- bulmakta yaşanan sorunlar,
3. Türkiye vizesi almakta yaşanan sorunlar,
4. Kendi ülkemden kaynaklanan problemler,
5. Gümrük kapılarındaki görevli personelin zorluk çıkarması.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin öğrenimleri süresince nerede barınıyor oldukları sorulduğunda; büyük bir çoğunluk (%64.7), devlet (Kredi Yurtlar Kurumu) veya kendi üniversitelerinin yurtlarında kalıyor olduklarını belirtmiştir. Zaten normal olan veya olması gereken en uygun durumlardan birisinin bu olduğu söylenebilir. Kiralık evde arkadaşları ile birlikte kaldıklarını belirtenler (%21.4), ikinci büyük grubu oluşturmaktadır. Bu öğrencilerle yapılan mülakatlarda, burs miktarının azlığından dolayı bazen 8-10 kişinin iki oda bir salon veya üç oda bir salon evde kaldıkları öğrenilmiştir. Gün-

müz standartlarında her üniversite öğrencisinin olanaklı ise kendi özel odasına sahip olması gerektiği varsayıldığında bu öğrencilerin ne kadar sağlıklı koşullarda barınıyor olduklarını söylemek olanaklıdır. Bununla birlikte öğrencilerin yüzde 4.3'ü aile yanında, yüzde 2.4'ü eşi ve çocuklarıyla –ki bu grup lisansüstü öğrencilerden oluşmaktadır-, yüzde 1'i ise özel yurttan kaldığını belirtmiştir. Diğer önemli bir konu ise, dini cemaat yurt veya evlerinde barındıklarını söyleyenlerin (%5.2) üçüncü büyük grubu oluşturduğudur. Bu öğrencilerin özellikle Cumhuriyet ve Atatürk Üniversiteleri öğrencilerinden oldukları tespit edilmiştir. Günümüzde bazı dini cemaatlerin laik, demokratik Türkiye Cumhuriyeti aleyhine çaba harcadıkları göz önüne alındığında; ülkemizin kendi mali kaynakları ile nasıl bir duruma hizmet ediyor olduğu tartışma götürür bir konudur. Bu, söz konusu öğrencilerle doğrudan ilgilenen ve onları kontrol eden bir birimin bulunmadığının en iyi göstergesidir denebilir.

Öğrencilerin barınma yerlerini bulmalarında, çoğunluğuna (%53.2) Kredi Yurtlar Kurumu veya öğrencisi oldukları üniversitenin yardımcı olduğu tespit edilmiştir. Yüzde 10.4'üne Milli Eğitim Bakanlığı yardımcı olmuştur. Yüzde 15.6'lık bir kesim bu konuda hiç kimseden destek görmediğini ve barınma yerlerini kendi çaba ve girişimleri ile bulduğunu belirtmiştir. Bu sonuç da öğrencilerin, kısmende olsa, bir anlamda sahipsiz bırakıldıklarını göstermektedir. Fakat daha da önemlisi, her ne kadar oran düşük olsa da (%3.3), bazı öğrencilerin barınma yerlerinin temininde dini vakıf ve cemaatlerin aracı oldukları tespit edilmiştir. Bu durumu dikkatle gözden geçirilmesi gerekmektedir. Barınma yerlerinin temininde yardımcı olan diğer kişi ve kurumlara bakıldığında; sırasıyla kendilerinden önce gelmiş olan arkadaşları (%8.5), Türkiye'deki yakınları veya babaları (%4.2), kendi ülkeleri (%1.9) ve ders hocalarının yardımcı oldukları ifade edilmiştir. Ayrıca bir öğrenci, dönemin Sivas Belediye Başkanı Temel Karamollaoğlu'ndan bu konuda yardım gördüğünü belirtmiştir. Bununla birlikte küçük bir grup (%1.9), kendi ülkelerinde iş yapan bazı işadamlarından barınma konusunda yardım gördüklerini dile getirmişlerdir. Veriler bir bütün olarak göz önüne alındığında, tam anlamıyla bir düzensizliğin söz konusu olduğunu; diğer bir deyişle, bu konu ile ilgilenen sorumlu bir birim veya kurumun olmadığını söylemek olanaklıdır. Bu durum ise yine yapılan yatırımın hedeflenen amaca ulaşmayacağına bir göstergesidir denebilir. Barınılan yerlerden memnuniyet derecesine bakıldığında ise şu sonuçlar alınmıştır: Öğrencilerin yarıdan fazlasının (%61.4) barındıkları yerlerden orta derecede memnun oldukları tespit edilmiştir. Hiç memnun olmadıklarını belirtenlerin oranı ise yüzde 19.6'dır. Aslında yurtlarda barınan ülkemiz üniversite öğrencilerine de böyle bir soru yöneltildiğinde paralel yanıtların alınacağı düşünülmektedir. Çünkü bazı üniversite veya Kredi Yurtlar Kurumu yurtlarında da 6 veya 8 öğrenci çift katlı ranzalarda bir odada barınmaktadır. Bununla birlikte, öğrencilerin yüzde 19'luk bir kesimi barındıkları yerden çok memnun olduklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin barınma yerleri ile ilgili problemlerinin olup olmadığı sorulduğunda ancak yüzde 36.4'lük bir grup problemleri olduğunu ifade etmiştir. Bu öğrencilere ne tür problemler yaşadıkları sorulduğunda alınmış olan yanıtlar öncelik ve önem sırasına göre şu şekildedir:

1. Yurdu sağlıklı ve temiz koşullara sahip olmaması,
2. Oda arkadaşları ile geçinememe,

3. Yurt görevlileri ile problemler yaşama,
4. Ev sahibi ile problemler yaşama,
5. Yurda kayıt ve kabulde problemler yaşama,
6. Ev arkadaşları ile problemler yaşama,
7. Kiraların yüksek oluşu,
8. Yemek sıkıntısı,
9. Okula ulaşım problemi,
10. Komşularla problem yaşama,
11. Ders çalışma olanaklarının sınırlı oluşu.

Bu konuda öğrencilerle yapılan mülakatlarda, özellikle yurt personelinin kendilerine karşı kaba ve sert davranışları dikkat çekmiştir. Bu öğrencilere en büyük destek ve yardımcı olmaları gerekirken, personelin sert ve kaba davranması ilgililerin bu noktaya dikkat etmelerini gerektirmektedir. Bununla birlikte mülakatlardan edinilen bir diğer bilgi ise kiralık evde kalanların, ev sahiplerinin sürekli kendilerine; 'eve erkek veya kız arkadaşlarınızı getiremezsiniz', 'hareketlerinize dikkat edin yoksa sizi evden atarım' gibi tehditkar davrandıkları konusundadır.

Araştırma kapsamına alınmış olan öğrencilerin yemek gereksinimlerini hangi birim veya mekanda karşıladıklarına bakıldığında; çoğunluk (%59) bu gereksinimini barındığı yurtda; ikinci büyük grup (%25.3) ise kaldıkları evde bu gereksinimini karşıladığını belirtmiştir. Kısacası barınılan mekanın aynı zamanda beslenme gereksiniminin giderildiği mekan olduğu söylenebilir. Ancak çok küçük bir grup (%2.9) neresi denk gelirse orada beslenme gereksinimini karşıladığını, sürekli ve düzenli bir beslenme birimi veya yeri olmadığını ifade etmiştir. Lokantalarda beslenme gereksinimlerini karşıladıklarını belirtenlerin oranı ise yüzde 8.6'dır. Bu oranın düşük olmasının ana nedeni öğrencilerin dışarıda yemek yiyebilecek ekonomik yeterliliğe sahip olamamalarıdır denebilir. Yüzde 1.8'lik kesim ise yemek gereksinimini ailesinden karşıladığını belirtmiştir.

Psikolojik Sorunlar

Bu bölümde, öğrencilerin canları sıkıldığında neler yaptıkları, herhangi bir sorunları olduğunda ilk kime başvurdukları, sahip oldukları ruhsal, fiziksel vb. şikayetleri, psikolojik olarak sahip oldukları durumlar, üniversite içi ve dışında (yaşadıkları kent vb.) yaşadıkları uyum problemleri, katıldıkları uyum programlarının varlığı veya yokluğu, katılmış iseler bunların ne tür uyum programları oldukları, üniversite veya kent yaşamına uyum problemi yaşamış iseler en çok kime başvurdukları - kimlerden yardım aldıkları, kent ve üniversite birim ve görevlileri ile olan ilişkilerinin nitelikleri, Türkiye'ye gelirken sahip oldukları beklentileri ve bu beklentilerin gerçekleşme oranları gibi psikolojik nitelikli konular üzerinde durulmuştur. İlgili bulgular şu şekildedir:

Öğrencilerin canları sıkıldığında neler yaptıkları veya bu sıkıntıdan kurtulmak için hangi yollara başvurdukları konusuna bakıldığında; önemli bir bölüm (%31.9) müzik dinlediğini veya televizyon seyrettiğini belirtirken, ikinci büyüklükteki grup (18.6) arkadaşları ile konuşarak veya paylaşarak can sıkıntısından kurtulmaya çalıştığını ifade etmiştir. Ders çalışarak (%1.4) veya ağlayarak (%1.4) can sıkıntısından kurtulmaya çalıştıklarını belirtenler ise en düşük grupları oluşturmuşlardır. Bununla birlikte üzerinde durulması

gereken bir nokta, can sıkıntısından kurtulmak için sigara ve içki kullanmayı tercih edenlerin oranının (%20) pek de az olmamasıdır. Ülkemiz sıradan insanının da başvurduğu bir yöntem olan sigara ve alkolün, uzun vadede çözümlenmesi daha zor olan problemlere yol açacağını söylemek olanaklıdır. Bu arada bir tür yalnız olmayı kapsayan; 'düşünürüm' (%10.5) ile 'dışarıda yalnız başıma dolaşırım' (%13.3) seçeneklerinin küçümsenmeyecek oranlarda işaretlenmiş olması da dikkate alınması gereken noktalar-
dır. Çünkü birey yalnız kalmakla, bir nevi çaresizliğinin veya yetersizliğinin ürünü olan can sıkıntısını yalnız başına ortadan kaldıramaz. Belki unutmaya veya bilinçaltına sokmaya çalışır. Bu sonuçlar ise uzun vadede bireyin psikolojik yapısı açısından hiç de sağlıklı olmayan durumlara yol açabilir.

Araştırma kapsamına giren öğrencilerin bir sorunları olduğunda ilk kime başvurdukları konusu gündeme getirildiğinde, oldukça çarpıcı sonuçlar elde edilmiştir denebilir. Diğer bir deyişle, öğrencilerin sorunlarıyla ilgilenmekte birinci derecede sorumlu oldukları düşünülen üniversitelerin sağlık, spor ve kültür dairelerinde görevli olan psikolog ve sosyal çalışma uzmanlarının kendi ofisleri dışına çıkmadıkları ve ilgili öğrencilerin kendilerine başvurmalarını bekledikleri tespit edilmiştir. Oysa sorunları olan öğrencilerin çoğunlukla çekingen oldukları bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla bu görevlilerin bizzat öğrencilerle yakın diyalog içinde olmaları beklenen bir durumdur. Fakat bu öğrencilerden hiç birisinin sorunlarını çözmek için üniversite psikolog ve sosyal çalışma uzmanlarına başvurmadıkları görülmüştür. Bununla birlikte, sorunları olduklarında hiç kimseye başvurmadıklarını belirtenlerin oranı (%17.6) da küçümsenecek bir oran değildir. Bu sonuçlardan hareketle öğrencilerin kendi sorunlarını kendi dünyalarında tuttuklarını söylemek olanaklıdır. Bu durum ise öğrencinin kendi iç dünyasında bir kısır döngü içine girmesine yol açacaktır ki sonuç, öğrencinin başarı durumunun olumsuz yönde etkilenmesi ve daha büyük boyutlu sorunlara davetiye çıkarılması olacaktır.

Bir sorunu olduğunda, kendi dışındaki birilerine başvurduklarını belirtenlere bakıldığında en büyük grup (%38.6) kendi ülkesinden arkadaşlarına; yüzde 20.5'lik bir kesim ise kız veya erkek arkadaşına başvurduğunu belirtmiştir. Yine sınıf danışmanları veya bölüm hocalarına başvuranların oranı (toplam %4.3) da oldukça küçük bir düzeyde kalmıştır. Ancak yüzde 5.2'lik bir kesim kendi ülkesinin temsilciliklerine; yüzde 7.1'lik bir grup sınıf arkadaşlarına ve yüzde 6.7'lik bir diğer grup ise kardeşi veya eşine başvurduğunu ifade etmiştir. Veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde; bu öğrencilerle işbirliği içerisinde, en fazla ilgilenmeleri beklenen üniversitelerin görevli psikolog, sosyal çalışma uzmanı, sınıf danışmanları ve kendi ülke temsilciliklerinin, bu öğrencilerle ilgilenmedikleri ve bu öğrencilerin de bu kişi veya birimlere en az başvurdukları sonucu ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin, sahip oldukları sağlık ile ilgili problem veya şikayetlerine bakıldığında aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir. Bilindiği üzere sağlık, bireyin sadece bedenen iyi olma hali değil, bireyin bedensel, ruhsal ve sosyal açıdan bir bütün olarak iyi olma hali diye tanımlanmaktadır.⁷ Bireyin uğraşısında beklenen başarıyı sağlayabilmesi ise onun sağlık durumu ile doğrudan ilgilidir. Öğrencilerin sahip oldukları sağlıklı ilgili problem

⁷ A. Kasapoğlu, *Tıp Eğitimi: Uygulamalı Sosyolojik Bir Araştırma*. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1992.

veya şikayetlerine bakıldığında; çoğunluğu psikolojik denebilecek 18 adet şikayet durumu tespit edilmiştir. En çok rastlanan şikayetler; baş ağrısı (%16.2), başarısızlık korkusu (%10), kararsız olma (%10), mide şikayeti, kabızlık, ishal (%9.5), yorgunluk, halsizlik durumu (%7.6), ruhsal çöküntü (%7.1), aileye aşırı bağımlılık (%5.7), aşırı heyecanlanma (%4.8), arkadaş edinememe (%4.8)'dir. Diğer şikayetler küçük oranlarla sırasıyla paniğe kapılma (%2.4), kendine güvensizlik (%1.9), cinsel problemler (%1.4), yalnızlık korkusu (%1.4), intihar duygusu (%1), aşağılık duygusu (%1) ve alkol alışkanlığı (%0.5) olarak tespit edilmiştir. Hiç sağlık problemi veya şikayeti olmadığını belirtenlerin oranı ise sadece yüzde 14.7'dir. Sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%85.3), bir ya da birden fazla sağlık problemi veya şikayeti olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak yapılan mülakatlardan alınan verilere bakıldığında, bu öğrencilerin bu tür şikayetleri için üniversitelerinin sağlık, kültür ve spor dairelerini çok az kullandıkları görülmüştür. Özellikle, ilgili dairenin görevli psikolog ve sosyal çalışma uzmanlarına bu sorunları için başvuran hiç bir öğrenci tespit edilmemiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun, bir ya da bir kaç sağlık probleminin olması, kaçınılmaz olarak onların bölüm, üniversite ve kent yaşamına uyumlarını olumsuz yönde etkileyebileceği gibi, başarı durumlarını da olumsuz yönde etkileyecektir. Dolayısıyla, ilgili birimlerin bu konuda bilgilendirilmeleri ve işlevsel kılınmalarının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Öğrencilerin psikolojik olarak hangi durumlara sahip oldukları konusu da araştırmanın amaçları arasında yer almıştır. Elde edilen tablo değerleri göz önüne alındığında şunları söylemek olanaklıdır: Öğrencilerin yarısından fazlası (%57.6) herhangi psikolojik bir problemi olmadığını ifade etmiştir. Aslında yapılan mülakatlarda bazı öğrencilerin psikolojik sorun kavramından farklı anlamlar -deli olma, kafayı yeme vb.- çıkardıkları anlaşılmıştır. Dolayısıyla sonucun oran olarak yüksek çıkması söz konusudur. Oysa bir önceki değerlere bakıldığında -rahatsızlıklar isim isim yazıldığında- öğrencilerin psikolojik rahatsızlıklarının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Diğer kesim (%42.4) ise sırasıyla şu tür psikolojik problemleri olduğunu belirtmiştir: Ders hocalarıyla kolay ilişki kuramama (%14.3), kendini çok yalnız ve yabancı hissetme (%13.8), yalnız başına sorunlarını çözememe (%9.5), arkadaşlarıyla kolay ilişki kuramama (%2.4), sık sık bunalıma girme (%1.9) ve utanma (%0.5). Konunun ilginç yanı, öğrencilerin yarısına yakını (%42.4) psikolojik düzeyde bir sıkıntısı ya da problemi olduğunu belirtmesine karşın, daha önce de değinildiği gibi, hiç bir tanesinin üniversitenin görevli -psikolog ve sosyal çalışma uzmanı- elemanlarına yardım veya çözüm için başvurmadıkları; bununla birlikte bu görevlilerin de bu öğrencilere yönelik hiç bir çalışma yapmıyor olduklarının tespit edilmiş olmasıdır. Kuşkusuz bu durum, öğrencilerin başarı durumlarını olumsuz yönde etkileyecek en önemli faktörlerden birisidir denebilir. Çünkü düşünsel olarak rahat olmayan bir birey, düşünsel bir faaliyet olan ders çalışma olayını sağlıklı bir şekilde başaramaz.

Araştırma kapsamına alınmış olan öğrencilerin kendi gelecekleri ile ilgili düşüncelerine bakıldığında ise şu sonuçlar elde edilmiştir: Öğrencilerin üçte ikisinden fazlası (%79.5) geleceklerinden umutlu olduklarını belirtmiştir. Ancak bu aşamada belirtilmesi gereken önemli bir ayrıntı var: ODTÜ'de okuyan öğrencilerin ikisi dışında tüm öğrenciler geleceklerinden umutlu olduklarını ifade etmişlerdir. Böyle bir yığılmayı diğer üç üniversitede görmek olanaklı değildir. Bu durumu ODTÜ'nün uluslararası ününe bağlamak

yanlış olamasa gerektir. Geleceklerinden umutlu olmadıklarını belirtenlerin oranı ise yüzde 11.9'dur. Bununla birlikte yüzde 5.3'lük bir kesim geleceğe karşı ilgisiz olduğunu ifade ederken; yüzde 3.3'lük bir grup ise daha gerçekçi bir yaklaşımla geleceğinin kendi ellerinde ve kendilerine bağlı olduğunu söylemiştir. Öğrencilerin çoğunlukla iyimser bir tablo sergilemeleri, ilerideki yaşamları için memnuniyet verici bir durum denebilir.

İlgili öğrencilerin, üniversite yaşamına uyumda en çok hangi konuda zorlandıkları sorulduğunda en büyük grup (%18.6), dil sorununu gündeme getirmiştir. Derslere uyumsuzluk (%18.1), sınıf arkadaşları ile uyumsuzluk (%12.8), yabancı uyruklu olmaktan dolayı yaşanan uyumsuzluk (%8.5), derslerle ilgili ders notu ve kaynak kitap temininde problem yaşama (%5.3), ekonomik sorunlardan dolayı yaşanan uyumsuzluk (%4.3), barınmakta olduğu yurda uyumsuzluk (%2.9), istenilen bölümde okunmadığından dolayı yaşanan uyumsuzluk (%2.4), eğitim sistemine uyumsuzluk (%1.4), karşı cinsle arkadaşlıkta uyumsuzluk (%1.4) ve ders hocalarıyla uyumsuzluk (%0.5) problemleri dile getirilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin yüzde 23.8'i ise üniversite yaşamlarında herhangi bir uyum problemi yaşamadığını ifade etmiştir. Uyum problemi olan öğrencilerin kısa sürede üniversitelerindeki yaşama uyum sağlayabilmeleri için üniversitenin gerekli birimleri -Sağlık, Kültür ve Spor Dairesi Başkanlıkları ile Sınıf Danışmanlıkları vb.- nin fonksiyonel kılınması gerekmektedir. Aksi takdirde bu uyumsuzlukların, zaman içerisinde daha büyük çaplı problemlere yol açmaları kaçınılmaz olacaktır.

Öğrencilerin, üniversite dışındaki yaşamlarında en çok hangi konuda uyum sorunu yaşadıkları durumuna bakıldığında ise şu bulgular elde edilmiştir: Öğrencilerin önemli bir bölümü (%40.9), üniversite dışındaki yaşamlarında herhangi bir uyum problemi yaşamadığını belirtmiştir. Yüzde 20.5'lik bir grup ise daha çok sosyal ve kültürel konularda uyum problemleri yaşadığını ifade etmiştir. Yine dil sorunu (%8.6), bulunduğu kent yaşamına uyum sorunu (%10.4), ekonomik sorunlar (%7.6), iklim uyum (%3.3), alışverişlerde uyum (%2.9), mafyadan gelen baskılar (%2.4), barınma ile ilgili uyum (%1.9), siyasi açıdan uyum (%1), seks özgürlüğü sıkıntısı (%0.5) gibi uyum sorunları dile getirilmiştir. Değerler açısından önem arz eden diğer iki önemli sorun ise daha çok Cumhuriyet Üniversitesi öğrencileri tarafından dile getirilen özellikle dini çevrelerden gördükleri siyasal baskı ile daha çok Atatürk Üniversitesi öğrencileri tarafından dile getirilen, mafya-çete türü gruplardan gördükleri baskılar olmuştur. Yapılan mülakatlardan alınan verilerden anlaşıldığı kadarı ile öğrencilerin bu konuda hiç bir kurum veya birime başvurmadıkları ve kendilerini bu konuda çok yalnız ve sahipsiz hissettikleri tespit edilmiştir. Bu tür durumların önemini tartışmaya gerek yoktur denebilir. Çünkü yasadışı faaliyetler olan bu durumlar, ilgili öğrencileri daha çok bataklık veya bunalımlara sevk edecektir.

Öğrencilerin, Türkiye'ye geldiklerinden itibaren katılmış oldukları herhangi bir uyum programının olup olmadığı sorulduğunda çoğunluk (%68.1) hiç bir uyum programına katılmadığını belirtmiştir. Uyum güçlüğü çekmemiş olan öğrencilerin, mülakatlardan alınan verilere göre, çoğunlukla ODTÜ ve Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinden oldukları görülmüştür. Herhangi bir uyum programına katıldıklarını belirten öğrencilerin (%31.4) katıldıkları uyum programları şunlar olmuştur: Üniversite ve birimlerini tanıtmaya yönelik program (%11.9), şehirdeki yaşama -ulaşım, alış-veriş, iletişim, eğlence

vb.- uyum programı (%9.5), yurda ilişkin uyum programı (%8.1), sağlık birimlerini tanıtmaya yönelik program (%1.9). Bu öğrencilerden mülakatlarla edinilen veriler değerlendirildiğinde, bu uyum programlarının kesinlikle organize ve belli bir politika sonucu olmadığı tespit edilmiştir. Daha çok bazı bölüm veya fakültelerin kendi çabaları sonucu düzenledikleri uyum programları olduğu anlaşılmıştır. Herhangi bir uyum programına katılmış olanların üniversitelere göre dağılımları değerlendirildiğinde ise bu tür programların daha çok ODTÜ ile Hacettepe Üniversitesi'ndeki bazı bölüm veya fakültelerce düzenlenmiş olduğu görülmüştür. Tamamen farklı bir kültürde büyümüş olan bu öğrencilerin ülkemiz üniversite ve sokaktaki sosyal yaşamına kolay uyum sağlayamayacakları açıktır. Öğrencilere, ayrıca kendileri ile ilgileniliyor ve kendilerine değer veriliyor düşüncesine de katkıda bulunacak olan bu tür uygulamaların daha sistematik ve organize bir biçimde bütün üniversitelerce yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Hatta bu tür uyum programlarının, olanaklar çerçevesinde her yıl üniversiteye yeni başlayan tüm öğrencilere uygulanması daha da yararlı olacaktır.

Öğrencilerin, uyum güclüğü çektiklerinde kimlerden yardım gördükleri konusu gündeme getirildiğinde şu sonuçlar elde edilmiştir: Öğrencilerin önemli bir bölümü (%36.6), bir uyum problemi olduğunda öncelikle kendi ülkesi vatandaşı arkadaşlarından yardım gördüğünü ifade etmiştir. Bu durum, her ne kadar azınlık psikolojisi sonucu oluşan dayanışma ile açıklansa da bu öğrencilerin sosyal ilişkilerini kendi içlerinde tuttuklarını ve diğer gruplarla daha az iletişim ve ilişkiye girdiklerini göstermektedir. Bununla birlikte öğrencilerin yüzde 13.8'i sınıf arkadaşlarından, yüzde 8.1'i şehirdeki tanıdık ve arkadaşlarından, yüzde 4.8'i bölümdeki arkadaşlarından, yüzde 2.9'u ders hocalarından ve yüzde 1.9'u ise sınıf danışmanlarından yardım gördüklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin yüzde 13.8'i hiç kimseden yardım almadığını söylerken, yüzde 14.8'lik bir grup ise hiç bir konuda uyum güclüğü çekmediğini belirtmiştir. Veriler genel olarak değerlendirildiğinde en ilginç sonuç; bu konulardan birincil derecede görevli ve sorumlu olmaları gereken üniversite sağlık, kültür ve spor daireleri psikolog ve sosyal çalışma uzmanlarından, hiç kimsenin yardım almıyor veya görmüyor olduğudur. Verilmiş olan seçenekler dışında, başkalarından yardım aldıklarını belirten öğrencilere (%3.3), bunların kimler oldukları sorulduğunda; 'ailem', 'nişanlım', 'kendim çezebiliyorum' ile 'kendi ülkemden siyasetçilerden yardım alıyorum' gibi yanıtlar alınmıştır. Hiç bir konuda uyum güclüğü çekmediklerini belirten öğrencilerin çoğunlukla Hacettepe, kalanların da ODTÜ öğrencileri oldukları belirlenmiştir. Bu durumun, gelişmiş metropol üniversitelerinin daha iyi uzmanlaşmış, kurumsallaşmış olmalarından kaynaklandığını söylemek olanaklıdır.

Öğrencilerin üniversite öğrenimini gördükleri kent ile ilişkileri incelendiğinde; en büyük grup (%38.5), yaşadığı kenti sevdiğini ve o kentte yaşıyor olmaktan mutlu olduğunu belirtmiştir. Ancak yapılan mülakatlardan edinilen verilere göre bu grubun hemen hemen tamamına yakın bir bölümünün ODTÜ ile Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinden oluştuğu görülmüştür. Yine ikinci büyük grup olan ve "bu kent beni sosyal ve kültürel yönden geliştirdi" diyen öğrencilerin (%20.5) de çoğunlukla ODTÜ ve Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinden oluştuğu bulgulanmıştır. "Bu kent beni sosyal ve kültürel yönden pasifleştirdi" diyen öğrencilerin (%17.1) ise çoğunlukla Cumhuriyet ve Atatürk Üniversitesi öğrencilerinden oluştuğu tespit edilmiştir. Aynı şekilde, "bu kentte kendimi yalnız hissediyorum" diyen öğrenciler (%14.8) de çoğunlukla Cumhuriyet ve Atatürk

Üniversitesi öğrencilerinden oluşmaktadır. Yine, Cumhuriyet ve Atatürk Üniversiteleri öğrencilerinin önemli bir bölümü Sivas ve Erzurum'da yaşıyor olmaktan memnun olmadıklarını ve bu kentleri bir türlü sevediklerini ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin ülkemize gelirken ne tür beklentilere sahip oldukları konusuna bakıldığında; çoğunluk (%55.2) iyi bir üniversite eğitimi-yaşamı beklentisi ile geldiğini belirtmiştir. Diğer beklentiler ise sırasıyla, “çok gelişmiş bir ülkeye (Türkiye) gidiyorum beklentisi (%14.7)”, “istediğim bölümde okuma beklentisi (%9.5)”, “eğitim ile ilgili kuruluşların daha kaliteli (iyi) olduğu beklentisi (%6.7)”, “istediğim şehirde okuma beklentisi (%2.4)”, “Türklerin dürüst ve sıcak kanlı oldukları beklentisi (%1.4)”, “dinine çok bağlı insanlar beklentisi (%1)”, “daha özgür olma beklentisi (%0.5)” ile “yurtdışına Türkiye üzerinden çıkma beklentisi (%0.5)” konularında olmuştur. “Hiç bir beklentim yoktu” diyen kesim ise ancak yüzde 8.1’lik bir oran oluşturmuştur. Öğrencilerin, bu beklentilerinden ne kadarının gerçekleştiği araştırıldığında ise, ancak yüzde 5.7’lik bir kesim bütün beklentilerinin gerçekleştiğini ifade etmiştir. Yüzde 42.9’luk bir grup, beklentilerinden bazılarının; yüzde 35.2’lik bir diğer grup ise beklentilerinin çok azının gerçekleştiğini belirtmiştir. Hiç bir beklentisinin gerçekleşmediğini ifade edenler ise yüzde 10’luk bir bölümü oluşturmuştur. Sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde; öğrencilerin ülkemize gelmeden önce sahip oldukları beklentilerinin çoğunlukla gerçekleşmediği söylenebilir. Her ne kadar beklentilerin her zaman için gerçekleşmesi olanaklı olmasa da bunların çoğunlukla gerçekleşmemiş olmasının da öğrencilerde belirli düş kırıklıkları yaratacağı bir gerçektir. Bu durumun ise öğrencilerin motivasyon ve başarılarına yansıtacağı kuşku götürmez bir diğer gerçektir.

Ekonomik Sorunlar

Bu bölümde, daha çok, ailelerinin kendi ülkelerindeki standartlara göre ekonomik durumları, Türkiye’deki yaşam standartları ile ülkelerindeki yaşam standartlarının karşılaştırılması, Türkiye’deki eğitimini finanse eden kişi veya kuruluşlar, burslu olanların aldıkları burs miktarları ve bu miktarların yeterli olup olmadığı, burslarının yanı sıra gelir getirecek ek bir iş yapıp yapmadıkları, eğer yapıyorlarsa ne tür işlerde çalıştıkları, araştırma gerçekleştirilirken ki aylık net gelirleri, aylık yeme-içme masrafları gibi ekonomik nitelikli konu ve sorunlara açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

Öğrencilerin, kendi ülkelerindeki standartlar göz önüne alındığında, yarıdan fazlasının (%57.2) ailelerinin ekonomik durumlarının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ancak yüzde 3.3’lük bir kesim ailelerinin ekonomik durumunun çok iyi, yüzde 26.2’lik bir kesim ise iyi olduğunu ifade etmiştir. Yüzde 13.3’lük bir diğer kesim ise ailelerinin ekonomik durumunun kötü ya da çok kötü olduğunu belirtmiştir. Bu veriler bize, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun (%70.5) orta ve daha aşağı ekonomik düzeydeki ailelerden geldiklerini göstermektedir. Dolayısıyla, öğrencilerin burs miktarları belirlenirken bu verilerin göz önüne alınması gerektiği düşünülmektedir. Bu açıklamalara ek olarak yine öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%75.3), ülkelerinde sahip oldukları yaşam standardı ile Türkiye’de sahip oldukları yaşam standardını karşılaştırmaları istendiğinde, Türkiye’deki yaşam standartlarının ülkelerindeki yaşam standartları ile aynı ya da daha kötü olduğunu belirtmiştir. Ancak dörtte bir varan bir kesim (%24.7) şu an sahip olduğu yaşamın ülkesindeki yaşamından daha iyi olduğunu belirtmiştir. Zaten kendi ülkelerinde

orta ve alt gelir düzeyli ailelerden geldiklerini ifade etmiş olan bu öğrencilerin ülkemizde daha da aşağı bir yaşam standardı ile baş başa bırakılmış olmaları, doğal olarak onların ruhsal yapılarından derslerdeki başarı durumlarına kadar pek çok durumu olumsuz yönde etkileyecektir. Bu bulguların, aynı şekilde, göz önünde bulundurulması gerektiği düşünülmektedir.

Ülkemiz üniversitelerinde eğitimlerini sürdürmekte olan, araştırma kapsamındaki öğrencilerin, eğitimlerini hangi kanal aracılığı ile sürdürdükleri konusunda bakıldığında; üçte ikisinden fazlası (%78.6), Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sağladığı burs olanağı ile eğitimini sürdürüyor olduğunu belirtmiştir. Ancak yüzde 3.3'lük bir kesim, kendi ülkesinin bursu ile buradaki eğitimini sürdürdüğünü ifade etmiştir. Yine yüzde 10.5'lik bir diğer kesim ise kendi ailesinin sağladığı maddi olanaklar ile eğitimini sürdürüyor olduğunu söylemiştir. Bu öğrencilerin çoğunlukla ODTÜ öğrencileri oldukları tespit edilmiştir. Çok küçük oranlardaki diğer öğrenciler; özel Türk şirketleri (%2.8), kendi ülkesinden özel şirketler (%0.5), Türkiye'deki bazı vakıflar (%2.8) ve İslam Kalkınma Bankası (%0.5)'nin sağladığı burslar ile eğitimlerini devam ettiriyor olduklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte, öğrencilerin bazıları TC Devleti'nden aldıkları bursun yanı sıra kendi ailelerinden veya devletlerinden de ek para yardımı aldıklarını ifade etmişlerdir. Genel olarak konuya bakıldığında, Türk Cumhuriyetleri ve akraba topluluklardan gelen bu öğrencilerin mali külfetlerinin neredeyse tamamına yakını ülkemiz tarafından karşılanmaktadır. Bu durum ise kendi kaynaklarımızla kendimizden pek de hoşnut olmayan insanlar yetiştiriyor olduğumuz sonucunu gündeme getiriyor. Dolayısıyla yapılmış olan bu araştırma ve benzeri çalışmaların bulgularından hareketle bu konuda bir takım tutarlı ve hedefleri belirlenmiş politikaların oluşturulmasının büyük yararlar sağlayacağı düşünülmektedir.

Öğrencilerin aylık net gelirlerine ait veriler değerlendirildiğinde şu sonuçlar alınmıştır: Yüzde 51.2'lik bir kesimin aylık net gelirinin sadece 16.000.000 TL'si olduğu görülmektedir. Yüzde 15.3'ü bu miktarın 27.500.000 TL'si, yüzde 9'u 25.000.000 TL'si, yüzde 8.6'sı 35-49.000.000 TL'si olduğunu belirtmiştir. Ancak yüzde 7.1'lik bir grup aylık net gelirinin 50.000.000 TL'si ve daha yukarı olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin yüzde 3.8'i aylık net gelirlerinin 15.000.000 TL'si ve daha aşağısı, yüzde 1'i 18.000.000 TL'si, yüzde 1.4'ü ise 20.000.000 TL'si olduğunu belirtmiştir. Aylık net gelir miktarı yetersiz olduğu içindir ki öğrencilerin bazıları, daha önce de belirtildiği gibi, öğrenimlerinin yanı sıra ek işler yapmaktadırlar. Bu durumun ise öğrencilerin ders motivasyon ve başarı düzeyleri, üniversiteleri ve bölümleri ile bütünleşmelerini olumsuz yönde etkileyeceği kaçınılmazdır. Ülkemiz tarafından 1998 yılı itibariyle bu öğrencilere yapılan bütün yardımlar için bakınız Ek 2.

Araştırma kapsamına alınmış olan öğrencilerin aylık net gelirlerinin yanı sıra aylık ortalama yeme-içme masraflarının ne kadar olduğu da sorulmuştur. Az yukarıda da belirtildiği gibi öğrencilerin yüzde 63.9'unun, aldıkları burs miktarı (16.000.000 TL) ndan daha fazla aylık yeme-içme masrafına sahip oldukları tespit edilmiştir. Daha önce de açıklandığı üzere öğrenciler bu farkı, ek iş yaparak, kendi ailelerinden yardım alarak veya TC Başbakanlık Bursu, çeşitli vakıf yardımları vb. gibi kanallardan edindikleri ek gelirler ile kapatma yoluna gitmektedirler. Ayrıca yapılan mülakatlardan edinilen veriler de bu bulguları doğrular ve destekler nitelikte olmuştur. Ancak bununla birlikte, gerçek

olup olmadığı tespit edilemeyen spekülasyonlara da rastlanmıştır. Çok az oranda da olsa bazı kız öğrencilerin, kendi gereksinimlerini karşılayacak; kendilerine rahat bir hayat sağlayacak parayı, uygun olmayan yollardan sağladıkları; bazı erkeklerin ise uyuşturucu işlerine bulaştıkları ifade edilmiştir. Ancak belirtildiği gibi bu durumlar spekülatif niteliktedir; doğrulayacak bir veri elde edilmemiştir.

Öğrencilerin aldıkları bursların miktar olarak ne kadar yeterli olup olmadığı konusu gündeme getirildiğinde ise öğrencilerin dörtte üçünden fazlası (%78.3), almakta oldukları burs miktarlarının üniversite öğrencisi yaşamı için çok yetersiz olduğunu belirtmiştir. Araştırma ile ilgili ön çalışmalar yapıldığında (Şubat-Nisan 1997), her öğrencinin aldığı burs miktarı 6.500.000 TL idi. Araştırmanın tamamlandığı Aralık 1998 döneminde ise burs miktarı 16 milyon TL olarak tespit edilmiştir. İleride görüleceği üzere, bu miktarın gerçekten öğrenciler için büyük sıkıntılar doğuracağı açıktır. Bununla birlikte öğrencilerin yüzde 19.6'sı burs miktarını yeterli, yüzde 2.1'i ise çok yeterli gördüğünü ifade etmiştir. Burs almakta olan bu öğrencilere, Türkiye'deki yaşamlarını sadece almakta oldukları burs miktarı ile mi sürdürüyor oldukları konusu gündeme getirildiğinde; ancak yüzde 55.5'lik bir kesim evet diyebilmiştir. Buna karşılık geriye kalan yüzde 44.5'lik kesim hayır yanıtını vermiştir. Bu değerler de öğrencilerin burslarının üniversitedeki yaşamları için yeterli olmadığını bir göstergesidir denebilir. Bursları yetersiz olduğu içindir ki öğrencilerden bazıları, biraz sonra değinileceği üzere, öğrenimlerinin yanı sıra ek işler yapmaktadırlar. Burslu öğrencilerin yüzde 36.5'i, burslarının yanı sıra bir başka kişi veya kurumdan maddi yardım alıyor, yüzde 63.5'i ise almıyor olduğunu belirtmiştir. Yardım alan öğrencilere kimden yardım aldıkları sorulduğunda; yüzde 47.7'si ailesi veya yakın akrabalarından, yüzde 37.9'u Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Burs Fonu'ndan, yüzde 12.1'i dini vakıflardan ve sadece yüzde 1.7'si üniversitesinden; yüzde 0.6'sı ise kendi ülkesinde iş yapan firmalardan, bursunun yanı sıra maddi yardım aldıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrencilerden, burslarının yanı sıra para karşılığı ek bir iş yaptıklarını belirtenlerin oranı yüzde 21'dir. Bu öğrencilere ne tür işler yaptıkları sorulduğunda şu yanıt alınmıştır: Yüzde 66.7'si rehberlik veya tercümanlık, yüzde 18.8'i inşaatlarda işçilik, yüzde 13.9'u ise konfeksiyonda işçilik yaptığını belirtmiştir. Bununla birlikte çok küçük bir grup (%0.6), kendi ülkelerindeki firmalarla Türk firmaları arasında ticari bağlantıların kurulmasında yardımcı olduklarını ve buna karşılık ek bir gelir elde ettiklerini ifade etmişlerdir. Konu genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin beşte birinden fazlasının (%21) ek bir gelir elde etmek için para karşılığı çalıştığı durumu ile karşı karşıya kalınmaktadır. Mülakatlarla, ayrıca, alınan verilerde çalışmaya gerekçe olarak, verilen burs miktarının yetersizliği ileri sürülmüştür. Öğrenciliğin yanı sıra ek bir işte çalışmanın eğitimlerindeki başarı durumlarını olumsuz yönde etkileyeceği kaçınılmaz bir gerçektir.

Siyasal Nitelikli Sorunlar

Bu bölümde, ilgili öğrencilerin Türkiye'yi nasıl bir ülke olarak gördükleri, Türkiye'de kendilerini siyasi açıdan rahatsız eden kimse veya grupların olup-olmadığı, polis ile olan ilişkileri, Türkiye Cumhuriyeti siyasi sistemine herhangi bir uyum problemi (zorluk) yaşayıp-yaşamadıkları, eğer yaşamış iseler bunların ne tür zorluklar oldukları gibi konular araştırılmış ve elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

İlk önce ilgili öğrencilerin Türkiye'yi nasıl bir ülke olarak gördükleri konusu gündeme getirilmiştir. Edinilen bulgulara göre öğrencilerin dörtte üçünden fazlası (%76.6), ülkemizi geliştirmekte olan bir ülke olarak değerlendirmiş ve tanımlamıştır. Ancak yüzde 3.8'lik bir kesim ülkemizi gelişmiş modern, yüzde 0.5'i ise Batılı bir ülke olarak gördüğünü ifade etmiştir. Bununla birlikte önemli olan bir diğer sonuç ise bazı öğrencilerin (%12.4), ülkemizi siyasal açıdan istikrarsız bir ülke olarak değerlendirmiş olmalarıdır. yüzde 2.4'ü ise Türkiye'yi geri kalmış bir ülke olarak gördüğünü belirtmiştir. Diğer önemli bir bulgu da, oran çok düşük olsa da (%1.4), Türkiye'nin dinsiz bir ülke olarak tanımlanmış olmasıdır. Yapılan mülakatlardan edinilen veriler değerlendirildiğinde, bu öğrencilerin Afganistan uyruklu oldukları görülmüştür. Her ne kadar her öğrenci kendi bireysel siyasal çizgisi doğrultusunda bir değerlendirme yapmış olsa da çoğunluğun Türkiye'yi geliştirmekte olan fakat siyasal açıdan istikrarsız bir ülke olarak görmesi; yapılan tahlillerin pek de yanlış olmadığını ortaya koymaktadır denebilir. Ayrıca üçüncü derecede önemli tanımlama, Türkiye'nin Müslüman bir ülke olduğu (%2.9) şeklindedir.

Bilindiği üzere ülkemizde değişik nitelikli siyasal akımlar, zaman ve mekan boyutuna göre etkinlikler kazanabilmektedirler. Bu tür siyasal akımlar ise en çok üniversite gençliği arasında yoğunluk kazanabilmektedir. Dolayısıyla araştırma kapsamına alınmış olan öğrencilere kendilerini siyasal açıdan rahatsız eden veya kendi gruplarına katılmaları için baskı yapan birilerinin, siyasal nitelikli grupların olup olmadığı konusu da araştırılmıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında büyük bir çoğunluk (%72.8) siyasal açıdan kimse tarafından rahatsız edilmediğini belirtmiştir. Sol görüşlü gruplar tarafından, kendilerine katılmaları doğrultusunda bir baskı gördüklerini belirtenlerin oranı yüzde 5.2'dir. Bu öğrencilerin genellikle Hacettepe Üniversitesi'nde öğrenimlerini sürdürmekte olan öğrenciler oldukları tespit edilmiştir. Buna karşılık sağ görüşlü gruplar (%5.2) ile dinci gruplar (%13.4) tarafından, kendilerine katılmaları için baskı gördüklerini belirten öğrencilerin ise çoğunlukla Atatürk ve Cumhuriyet Üniversitelerinde öğrenimlerini sürdürmekte olan öğrenciler oldukları belirlenmiştir. Çok küçük bir grup (%0.5) ise hem sağ görüşlü ve hem de dinci gruplardan, kendilerine katılmaları yönünde baskı gördüğünü belirtmiştir. Yüzde 2.9'luk bir kesim ise tüm mevcut siyasal gruplar tarafından bir baskıya maruz kaldıklarını ifade etmiştir. İlgili öğrencilerin az oranda da olsa değişik siyasal gruplardan baskı görmeleri, doğal olarak bu öğrencilerin değişik amaçlarla kullanılmalarına yol açacak ve bu durum, öğrencileri zaman içerisinde asli işi olan öğrencilikten uzaklaştıracaktır. Sonuç ise ülkemizin harcadıkları kaynakların bir anlamda heba olması durumunu doğuracaktır.

Bilindiği üzere yasalarımıza göre ülkemizde belirli bir süre ikamet etmek isteyen kişiler, ilgili birimlerden oturma izni almak durumundadırlar. Ayrıca ülkemiz bazı ülkelerin vatandaşlarına vize uygulamaktadır. İlgili öğrenciler, bu tür işlemlerin yanı sıra yurt dışına giriş ve çıkışlarda, ilgili ülkelerle yapılan anlaşmalar gereği, belirli kuralları (izin vb.) da yerine getirmek zorundadırlar. İşte bütün bu işlemlerde öğrenciler, polis-emniyet birimleri ile bir ilişki-iletişim içerisine girmektedirler. Buradan hareketle, araştırma kapsamına alınmış olan öğrencilerin polis-emniyet birimleri ile yaşadıkları herhangi bir sorunlarının olup-olmadığı konusu da araştırılmıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında; öğrencilerin çoğunluğu (%68.1), emniyetteki görevlilerle hiç bir problem yaşamadığını belirtmiştir. Bununla birlikte yüzde 26.7'lik bir kesim, emniyetteki bazı görevliler yardımcı olurken bazılarının da zaman zaman kendilerine zorluklar çıkardıklarını ifade et-

miştir. Yüzde 5.2'lik bir grup ise, emniyetteki görevlilerin her zaman zorluklar çıkardıklarını ve kendilerinin işlemlerini çok geç yaptıklarını belirtmişlerdir. Veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin üçte birine yakın bir bölümünün (%31.9) polis-emniyet birimleri ile şu ya da bu şekilde problemler yaşadıkları görülmektedir. Bu oran küçümsenecek bir düzeyde değildir. Dolayısıyla bu konu da göz ardı edilmemesi gereken önemli bir husus olarak gündeme gelmektedir.

Öğrencilerin ülkemiz siyasal yapısına uyumda zorluk çekip-çekmedikleri konusuna baktığında çok küçük bir grup (%8.1) uyum problemleri yaşadığını belirtmiştir. İlgili öğrencilere bu uyum problemlerinin neler veya hangi konu(lar)da olduğu sorulduğunda öğrenciler; öncelikle siyasi değerlerin yozlaşmış ve bürokrasinin problemler yaratıyor olması (%50), üzerlerinde baskılar olması (%41.7) ve Türkiye'nin özgürlüklerin yeteri kadar gelişmediği, tutucu bir ülke olması (%8.3) gibi durumları ileri sürmüşlerdir.

Eğitimsel Sorunlar

Bu bölümde, ilgili öğrencilerin Türkiye'ye gelmeden önce kendi ülkelerinde mezun oldukları en son okul, üniversitelerindeki derslerine düzenli bir şekilde devam edip-etmedikleri, devam etmiyorlarsa nedenleri, ders durumları kötü olduğunda danışmanları veya ders hocalarından derslerini geçmeleri için yardım talebinde bulunup-bulunmadıkları, kendilerine sunulan bölüm-sınıf danışmanlık hizmetinin yeterli olup-olmadığı, sınıf danışmanları ile ilişkilerinin düzeyi, bölümlerinin kendileri ile ilgilenip-ilgilenmediği, ilgilenmiyorsa nedenlerinin neler olduğu, ders hocalarının kendilerine karşı tavırları, üniversite, fakülte veya bölümleri tarafından kendilerine üniversite ve yaşadıkları kenti tanıtan bir uyum ve tanıtma programının uygulanıp uygulanmadığı, ülkemize gelmeden önceki Türkçe dil bilgi düzeyleri, Türkiye'de dil kursuna devam edip-etmedikleri, bu kurslardan öğrendikleri Türkçe'nin üniversitedeki eğitimleri için yeterli olup-olmadığı, almakta oldukları eğitim programlarının kendilerine zor gelip-gelmediği, derslerindeki başarı düzeyleri, eğer başarısız iseler başarısız olma nedenleri, sınıf arkadaşları ve üniversiteleri ile ilişkilerinin düzeyi, üniversitelerinde yetersiz gördükleri olanaklar, Türkiye'de öğrenci olmaktan hoşnut olup-olmadıkları, yeniden seçme şansları olsa Türkiye'ye tekrar öğrenci olarak gelmek isteyip-istemedikleri, öğrencisi oldukları bölümden ve üniversiteden memnun olup-olmadıkları, kendi bölümlerini değiştirme isteği veya girişiminde bulunup-bulunmadıkları, kendi üniversitelerindeki kütüphane olanaklarını kullanıp-kullanmadıkları, ders kaynak ve materyallerini nasıl temin ettikleri, üniversite öğrencisi olarak yaşamakta oldukları en önemli sorunlarının ne olduğu, üniversite eğitimlerini yarıda bırakıp kendi ülkelerine tekrar dönmek isteyip-istemedikleri gibi sorunlara ait bulgulara yer verilmiştir.

Ülkemizde üniversite öğrenimi görmek üzere gelmiş olan, araştırma kapsamındaki öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun (%83.3) ülkelerinde düz lise mezunu oldukları tespit edilmiştir. Yüzde 5.7'lik bir kesimin ise üniversite mezunu oldukları belirlenmiştir. Ancak bu grubun lisansüstü eğitim yapan öğrencilerden oluştuğunu söylemek olanaklıdır. Geriye kalan diğer küçük bir kesimin ise meslek lisesi (%6.7), özel kolej (%1.9) ve fen lisesi (%2.4) mezunu olduğu belirlenmiştir.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin derslerine düzenli olarak devam edip etmedikleri konusuna bakıldığında; büyük bir çoğunluğun (%88.1) derslerine düzenli bir biçimde devam ettikleri tespit edilmiştir. Derslerine düzenli olarak devam etmediklerini belirten yüzde 11.9'luk bir kesim ise gerekçe olarak öncelikle ekonomik nedenleri öne sürmüştür. Diğer bir deyişle, bu öğrencilerin yüzde 56.8'i bursların yetersizliğinden dolayı para karşılığı ek işler yapıyor olduklarından derslerine düzenli olarak devam edemediklerini belirtmişlerdir. Yüzde 33.8'lik bir kesim ise derslerin sıkıcı ve ağır olmasını düzenli devam etmemeye gerekçe olarak göstermiştir. Diğer küçük bir grup (%9.5) ise ders hocalarıyla problemler yaşıyor olduklarından dolayı derslerine düzenli olarak devam etmediklerini belirtmişlerdir. Son bir küçük grup (%1.9) ise sisteme alışamadıklarını, bu vesile ile kendilerinde bir isteksizlik-derslere uzak durma gibi hallerin oluştuğunu belirtmiştir. Elde edilen bulgulara bakıldığında; öğrencilerin beşte birinden (%20.5) fazlasının ders durumları kötü olduğunda ilgili ders veya derslerini geçmeleri için ders hocası veya sınıf danışmanından ricada buldukları belirlenmiştir. Bu durumun, öğrencilerin kişilik, çalışma, işin kolayına kaçma gibi özellikleri açısından önemli bir problem oluşturacağını söylemek olanaklıdır. Çünkü öğrenci ders hocası veya danışmanını bir nevi bir can simidi veya emniyet supabı olarak görmektedir. Zaten yapılan mülakat ve gözlemlerden de paralel bulgu ve izlenimler elde edildi. Diğer bir deyişle, öğrencilerin bazılarında, "Türkiye Cumhuriyeti Devleti bizi buraya nasıl getirdiyse öyle de mezun eder" türü bir anlayışın var olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin özellikle bu konuda uyarılmaları ve eğer öyle yanlış bir kaniya sahip iseler bunun giderilmesine çalışılmalıdır. Aksi takdirde öğrenci başarısız olup üniversiteden atılma noktasına geldiğinde büyük sorunlar yaşanmaktadır.

Öğrencilerin sınıf danışmanlarının verdikleri bölüm ve derslerle ilgili hizmetlerin kendilerince yeterli görülüp görülmediği konusuna bakıldığında yarıya yakın bir kesim (%47.2), bu hizmetlerin yeterli olmadığını belirtmiştir. Hizmetlerin yeterli olmama nedenleri sorulduğunda bu öğrencilerin yüzde 88.8'i danışmanlarının kendileri ile hiç ilgilenmediklerini, yardımcı olmak istemediklerini, boş verdiklerini, danışmanlarının yeteri kadar bilgili olmadıklarını; yüzde 5'i danışmanını tanımadığını ve yüzde 6.2'lik bir kesim ise danışmanının olmadığını belirtmiştir. Sınıf danışmanlık hizmetinden memnun olmayanların çoğunlukla Cumhuriyet ve Atatürk Üniversiteleri öğrencilerinden oldukları gözlemlenmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin danışmanları ile ilişkileri sorulduğunda; yarısından fazlası (%50.5) ilişkilerinin orta düzeyde olduğunu belirtirken, yüzde 14.8'lik bir kesim ise ilişkilerinin iyi olmadığını ifade etmiştir. Ancak yüzde 34.7'lik bir kesim, danışmanları ile ilişkilerinin iyi olduğunu belirtmiştir. Danışmanları ile ilişkilerinin iyi olmadığını belirtenlere nedeni sorulduğunda şu yanıtlar alınmıştır:

1. Danışmanım benimle hiç ilgilenmiyor (%68),
2. Danışmanım yok (%17.2),
3. Danışmanımı tanımıyorum (%14.3),
4. Danışmanım benden bıktığını söylüyor (%0.5).

Öğrencilerin bölümlerinin kendileri ile ilgilenip ilgilenmediği sorulduğunda ise çoğunluk (%67.6), bölümlerinin kendileri ile ilgileniyor olduğunu belirtmiştir. Yine mülakatlardan alınan verilere bakıldığında bu öğrencilerin çoğunlukla Hacettepe ve ODTÜ öğrencileri oldukları tespit edilmiştir. Bölümlerinin kendileri ile ilgilenmediğini belirten

öğrencilere (%32.4), ilgilenilmeme nedeni sorulduğunda bunların büyük bir kesimi (%85.2) bölümlerinin yabancı öğrencileri önemsemediğini belirtmiştir. Geriye kalanlar (%14.8) ise bölümlerinin kendi sorunlarına çözüm getirebileceği bir yetkilerinin olmadığını ifade etmiştir.

Öğrencilere, ders hocalarının kendilerine karşı tavırlarının nasıl olduğu konusu da sorulmuştur. Elde edilen bulgulara bakıldığında; çoğunluk (%65.7) ders hocalarından bazılarının kendilerine karşı gayet olumlu tavırlar sergilerlerken, yardımcı olurlarken bazılarının ise hiç ilgilenmediklerini ve yardımcı olmadıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte öğrencilerin yüzde 22.4'lük bir kesimi ise ders hocalarının kendileri ile çok ilgilendiklerini ve gereksinimleri olduğunda da yardımcı olduklarını ifade etmiştir. Yüzde 9.5'lik bir kesim ise ders hocalarının kendileri ile hiç ilgilenmedikleri ve yardımcı olmadıklarını dile getirmişlerdir. Çok küçük bir grup ise (%2.4), ders hocalarının kendilerini tanımadıklarını, sadece Türk öğrencilerle ilgilendiklerini veya kendilerinin herhangi bir yardım talebinde bulunmadıklarını söylemişlerdir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde; bu öğrencilerle, bölüm bazında, ilgilenme ve yardım etmenin bir anlamda ders hocalarının kişisel özelliklerine göre şekillendiği ortaya çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, bölümlerin kendi içlerinde bu öğrencilerden sorumlu ve onları yakından izleyen kişiler belirlemedikleri; bütün üniversitelerde paralel olarak izlenecek bir stratejinin olmadığı, istisnalar olmakla birlikte, söylenebilir. Yüksek Öğretim Kurumu tarafından bu konuda ilkelerin belirlenmesinin ve bu ilkelerin bütün üniversiteler tarafından dikkate alınarak uygulanmasının büyük yararlar sağlayacağı düşünülmektedir.

Öğrenciler için üniversite, fakülte veya bölümü tarafından, üniversite ve yaşanılan kente yönelik bir uyum veya tanıtım programının yapılıp yapılmadığı sorulduğunda; öğrencilerin ancak yüzde 17.6'lık bir kesimi üniversitesi, fakültesi veya bölümü tarafından bu tür tanıtıcı ve uyum sağlayıcı bir program düzenlendiğini belirtmiştir. Bu öğrencilere ne tür uyum ve tanıtım programları düzenlendiği sorulduğunda şu yanıtlar alınmıştır:

1. Bölümü tanıtıcı programlar (%51.9),
2. Kültürel programlar (%28.2),
3. Çevreyi tanıtıcı programlar (%18.5),
4. Üniversiteyi tanıtım programı (%1.4).

ODTÜ'de bir grup ise kendilerinin 'Avrasya Topluluğu' olarak üniversitelerinde kendilerini tanıtmaya toplantıları düzenlediklerini belirtmişlerdir. Buna karşılık, örnekleme yapılan öğrencilerin dörtte üçünden fazlası (%82.4) ise kendilerine yönelik herhangi bir birim veya kişi tarafından bir uyum, tanıtım programı uygulanmadığını ve bu tür bir programa gereksinim duyulmadığını ifade etmiştir. Farklı sosyal ve kültürel ortamlardan gelen bu öğrencilerin, herhangi bir uyum veya tanıtım programından geçirilmemeleri; onların her şeyi el yordamıyla öğrenmelerine neden olacaktır. Böyle bir durum ise, doğal olarak öğrencilerin derslerine yoğunlaşmalarını önleyecektir.

İlgili öğrencilerin, ülkemize üniversite eğitimi almaya gelmeden önceki Türkçe dil bilgilerinin düzeyleri sorulduğunda; yarımından fazla bir kesim (%53.8) hiç Türkçe bilmediğini belirtmiştir. Yüzde 32.4'lük bir grup orta derecede; yüzde 13.8'lik bir diğer grup ise iyi derecede Türkçe bildiğini ifade etmiştir. Buna karşılık öğrencilerin, Türkiye'de bir Türkçe dil kursuna devam edip etmedikleri sorulduğunda şu bulgular elde edilmiştir:

Ülkemize geldikten sonra bir Türkçe dil kursuna devam ettiklerini söyleyenlerin oranı yüzde 82.4'dür. Bu öğrencilere, dil kursundan öğrendikleri Türkçe'nin şimdiki eğitimleri için yeterli olup olmadığı sorulduğunda; yüzde 48.5'i yeterli olduğunu, yüzde 51.5'i ise yeterli olmadığını belirtmiştir. Ancak burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta; bu son oranların ODTÜ dışındaki üniversitelerin öğrencilerine ait olduğunun belirtilmesidir. Çünkü ODTÜ, tüm eğitim ve öğretimini İngilizce olarak yürütmektedir. Türkçe, bu öğrenciler tarafından, daha çok günlük iletişim için kullanılmaktadır. Türkiye'de Türkçe dil programına devam etmemiş olan öğrenciler, devam etmeme gerekçelerini şu şekilde ifade etmişlerdir: "kendi ülkemde öğrenmişim, üniversitemde eğitim dili İngilizce, liseyi burada okudum, ülkemde Türk kolejinden mezun oldum, ülkemde Türk TV kanallarını çokça seyrediyordum ve Türkçe'mi ilerlettim, dilimiz sizin dilinize çok benziyor (Azerbaycanlılar)". Dil kursunda öğrendikleri Türkçe'nin yeterli olmadığını belirten öğrencilere neden yeterli olmadığı sorulduğunda ise bu öğrencilerin yüzde 41.7'si dil kursunun üniversite eğitimine yönelik ve akademik düzeyde olmadığını; yüzde 29.8'i verilen dil eğitiminin kalitesiz olduğunu; geriye kalanlar (%28.6) ise dil kursu süresinin kısa olduğunu belirtmiştir. Bilindiği üzere, üniversitemizde bu öğrenciler için normal eğitimlerinin yanı sıra "Takviyeli Türkçe Dersleri" programı da uygulanmaktadır. Öğrencilere, bu programa devam edip-etmedikleri sorulduğunda; çoğunluk (%73.3) devam etmediğini belirtmiştir. Öğrencilerin, sınıf arkadaşlarıyla kıyaslandıklarında, Türkçe konuşma ve yazma, ifade biçimlerinin yetersiz olduğu bilinen bir durumdur. Dolayısıyla, hangi öğrencinin "Takviyeli Türkçe Derslerine" devam edip etmemesi durumu öğrencinin inisiyatifine bırakılmamalı, ilgili danışmanın ders hocalarından alacakları bilgiler doğrultusunda bir yönlendirme ve bu derse devamın sağlanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Öğrencilerin Türkçe dili ile bir problemlerinin olup olmadığı konusuna bakıldığında ise yarıdan fazlası (%56.6), Türkçe ile ilgili herhangi bir probleminin olmadığını ifade etmiştir. Ancak belirtilmesi gereken önemli bir nokta, ODTÜ öğrencilerinin hemen hemen tamamı bu grup içerisinde yer almıştır. ODTÜ'nde eğitim dili İngilizce olduğu için, söz konusu öğrencilerin bildikleri ve kullandıkları Türkçe, sadece gündelik iletişim amacıyla kullanıldığı için kendilerine bir problem yaratmamaktadır. Geriye kalan diğer kesim (%43.4) ise bir şekilde, konuşma, anlama, yazma veya hepsi konusunda bir dil probleminin olduğunu belirtmiştir. Bunların içinden küçük bir kesim (%2.9), özellikle bilimsel terimleri anlama konusunda problem yaşadığını gündeme getirmiştir. Bulgulardan anlaşıldığı kadarıyla, öğrencilerin aldıkları Türkçe dil kurslarının yetersizliğinin yanı sıra, bu kurslarda kendilerine akademik bir Türkçe öğretilmediği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Konunun özellikle bu boyutu ile ele alınması ve akademik bir Türkçe üzerinde yoğunlaşılması, öğrencilerin üniversitelerindeki başarılarını olumlu yönde etkileyecektir.

Öğrencilerin yarıdan fazlası (%51.9), araştırma sürecinde öğrencisi oldukları bölümlerde almakta oldukları ders programının kendilerine zor-ağır gelip gelmediği sorulduğunda, programın ne zor ne de kolay olduğu biçiminde düşüncelerini belirtmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin üçte birine yakın bir kesimi (%28.6), programlarının kendilerine ağır geldiğini ve zorlandıklarını, sadece yüzde 19.5'lik bir kesim programlarında zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, özellikle zorlandıklarını belirten öğrencilerin ya programını kaldırabilecekleri uygun bir bölüme

yerleştirilmedikleri veya öğrenci seçme işleminin yetersiz olduğu ya da her iki durumun mevcut olduğu gerçeği ile karşı karşıya kalınmaktadır.

Öğrencilerin derslerindeki başarı durumları değerlendirildiğinde ise şu değerler elde edilmiştir. Diğer bir deyişle, değerlere bakıldığında öğrencilerin ancak yüzde 48.1'lik bir gruba derslerinde çok veya orta derecede başarılı olduğunu; aksine yüzde 51.9'luk bir kesim derslerinde az ya da çok başarısız olduklarını belirtmiştir. Bu sonuçlardan hareketle öğrencilerin genelinde derslerinde bir başarısızlık görüldüğü söylenebilir. Bu durum ise, yapılan yatırımın beklenen randımanı vermiyor olduğunun en iyi göstergesidir denebilir. Çünkü, ancak yüzde 6.2'lik bir grup derslerinde çok başarılı olduğunu ifade etmiştir. Derslerinde az veya çok başarısız olduklarını belirten öğrencilere (%51.9) neden başarısız oldukları sorulduğunda ise şu sonuçlar elde edilmiştir:

1. Derslerin zor olması beni başarısız kılmaktadır (%22),
2. Türkçe konuşma ve yazma problemlerimden dolayı başarısız oluyorum (%19),
3. Sahip olduğum ekonomik sıkıntılar beni başarısız yapıyor (%17),
4. Yeteri kadar kitap ve ders materyali alamamak, derslerime çalışmamı önüyor (%12),
5. Bulduğum çevreye uyum sağlayamamış olmam beni başarısız yapıyor (%8),
6. Ders hocalarımın ilgisizliği beni başarısız kılıyor (%6),
7. Aile ve sıra özlemi, derslerime yeteri kadar çalışmamı önüyor (%5),
8. Kapasitemi yeteri kadar kullanamadığımdan başarısız oluyorum (%3),
9. Üniversitem ve bölümüme uyum sağlayamadım, bölümümü sevedim (%2),
10. Sağlık problemlerimden dolayı yeteri kadar ders çalışmıyorum (%1.5),
11. Barınma ve beslenme problemlerim başarısızlığımın neden oluyor (%2),
12. Yalnızlık duygusundan dolayı ders çalışmıyorum (%2),
13. Yurt yöneticileri ile problemlerim var (%0.5).

Araştırma kapsamına alınmış olan öğrencilerin kendi sınıf arkadaşları ile ilişkilerinin niteliği ve düzeyi sorgulandığında ise şu sonuçlar alınmıştır: Öğrencilerin yüzde 44.3'ü sınıf arkadaşlarıyla oldukça iyi ilişkiler içerisinde olduğunu ve herhangi bir iletişim probleminin olmadığını belirtmiştir. Bu gruba giren öğrencilerin, neredeyse, tamamına yakınının Hacettepe ve ODTÜ öğrencileri oldukları gözlenmiştir. Yüzde 46.7'lik bir diğer kesim ise sınıf arkadaşlarından bazılarıyla iyi, bazılarıyla kötü bir ilişki ve iletişim içerisinde olduklarını gündeme getirmişlerdir. Geriye kalan kesim (%9) ise sınıf arkadaşları ile ilişkilerinin kötü olduğunu veya pek ilişkisi olmadığını ifade etmiştir. Bu öğrencilere, mülakatlarda, sınıf arkadaşlarıyla ilişkilerinin neden kötü olduğu sorulduğunda, bazı Türk öğrencilerin; “siz gelip ülkemizin kaynaklarını tüketiyorsunuz”, ırkçılık yaparak “siz Türk değilsiniz” veya Cumhuriyet Üniversitesi'nde (Sivas) yaşadığı gibi, “senin nasıl Türk kız sevgilin olur” diyerek kendilerini aşağıladıkları, azarladıkları hatta dövdükleri gibi problemler yaşadıklarını ve bu nedenle sınıf arkadaşlarıyla iyi ilişki içerisinde olmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin kendi üniversiteleri ile olan ilişkilerine bakıldığında ise bu konudaki düşünceleri ve ilgili veriler genel olarak değerlendirildiğinde şunları söylemek olanaklıdır: Öğrencisi olduğu üniversitede öğrenci olmaktan memnun olan ve üniversitesinin kendisini sosyal ve kültürel yönden geliştirdiğini belirten öğrencilerin (%55.3) daha çok ODTÜ ve Hacettepe Üniversitesi öğrencileri oldukları görülmüştür. ODTÜ öğrencilerinin tamamı, üniversitelerinin kendilerini sosyal ve kültürel yönden geliştirdiğini, üni-

versitelerinden memnun olduklarını ve üniversitelerini sevdiklerini belirtmişlerdir. Öğrencisi olduğu üniversiteyi sevmediğini ve üniversitesinin kendisini sosyal ve kültürel yönden pasifleştirdiğini belirtenlerin (%20.5) ise çoğunlukla Atatürk ve Cumhuriyet Üniversiteleri öğrencilerinden oldukları tespit edilmiştir. Bununla birlikte yüzde 13.3'lük bir kesim, üniversiteden mezun olamayacağı korkusuna sahip olduğunu belirtmiştir. Üniversitelerinde kendilerini yalnız hissettiklerini belirtenlerin oranı ise yüzde 9 olarak tespit edilmiştir. Sunulan seçenekler dışında 'başka' seçeneğini işaretlemiş olan küçük bir grup (%1.9) ise üniversitesinin kendilerini sadece bilgi açısından geliştirdiğini; diğer yönlerden ise geriletmediğini ifade etmiştir. Bu grup yine üniversitelerinin olanaklarının yetersizliklerini de gündeme getirmiştir. Kısacası, bir anlamda kendi kültürümüz ve eğitim sistemimizle yetiştirmek istediğimiz bu öğrencilerin merkezi ve gelişmiş üniversitelerde öğrenci olmalarının, belirlenen amaçlar açısından daha büyük yararlar getireceği düşünülmektedir. Aynı öğrencilere, üniversitelerinin sahip oldukları spor imkan ve tesislerini değerlendirmeleri istendiğinde; yarısına yakını (%45.2), spor tesislerinin yetersiz olduğu ve dolayısıyla istedikleri şekilde spor yapamadıklarını ifade etmiştir. İkinci büyük grup (%28.1) ise sporla ilgilenmediğini belirtmiştir. Üniversitelerinin spor tesislerini yeterli bulan ve istedikleri şekilde spor yaptıklarını belirtenler ise yüzde 22.4'lük bir gruba oluşturmuştur. Tüm üniversiteler karşılaştırıldığında; ODTÜ'nün sporla ilgilenen tüm öğrencileri (%83.8) kendi üniversitelerini tesisler açısından yeterli gördüklerini ve istedikleri şekilde spor yapabildiklerini belirtmişlerdir. Bunların yanı sıra, yüzde 4.3'lük bir kesim kendi okulları dışındaki yerlerde spor yaptığını ifade etmiştir.

Araştırma kapsamına alınmış olan öğrencilerin öğrencisi oldukları üniversitelerin kendilerine sundukları olanaklardan nelerin eksik olduğu konusu gündeme getirildiğinde; öğrencilerin önemli bir bölümü (%36.7), üniversitesinin sosyal ve kültürel olanaklarının yetersiz olduğunu belirtmiştir. Ancak yüzde 37.1'lik bir kesim, üniversitelerinin imkanlarında bir eksiklik görmediklerini ifade etmiştir. Yine bu öğrencilerin hemen hemen tamamına yakınının ODTÜ öğrencileri olduklarını belirtmek gerekir. Diğer geriye kalan kesim, küçük ve birbirine yakın oranlarla; ders araç-gereçlerinin yetersizliği (%10), kütüphane hizmetlerinin yetersizliği (%3.8), ders hocalarının bilgi düzeylerinin yetersizliği (%3.3), danışmanlık (%2.4) ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği (%1.4), üniversitenin kendilerine iş imkanı yaratmadığı (%1), üniversitelerinin kendilerine burs vermediğini (%1.4), üniversitelerinin uluslararası öğrenci değişimi programının olmaması (%0.5) gibi eksiklikleri gördüklerini ileri sürmüşlerdir. Buna karşın ilgili öğrencilerin ülkemiz üniversitelerinde öğrenci olmaktan memnun olup olmadıkları sorulduğunda ise büyük bir çoğunluk (%83.8) memnun olduklarını belirtmiştir. Üniversitelerinden memnun olanlar, üniversite bazında değerlendirildiklerinde şu sonuçlar alınmıştır: ODTÜ öğrencilerinin hemen hemen tamamı, Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin çoğunluğu bu grup içinde yer almıştır. Bu öğrencilere memnun olma nedenleri sorulduğunda şu yanıtlar alınmıştır:

1. Ülke olarak Türkiye'yi seviyorum (%36),
2. Farklı bir kültürü tanıma ve yaşama olanağı bulduğum için (%32.5),
3. Üniversitemden memnunum, iyi bir eğitim alıyorum (%14.2),
4. Okumakta olduğum bölümü seviyorum (%13.2),
5. Türkiye'deki yaşam koşullarım ülkeminkinden daha iyi olduğu için (%3),

6. Türkiye ülkeme çok benziyor (%1.1).

Türkiye’de öğrenci olmuş olmaktan memnun olmadığını belirten kesim (%16.2) ise memnun olmama nedenleri sorulduğunda şu yanıtları vermiştir:

1. Üniversite öğrenciliği ile ilgisi olmayan bir eğitim ve yaşam sürdürüyorum (%29.3),
2. Sağlanan ekonomik yetersizliklerden dolayı memnun değilim (%27.6),
3. Türkiye, burslu yabancı öğrenci okutacak, eğitim verecek düzeyde değil (%27.5),
4. İstedğim bölümde okuma imkanı verilmediği için memnun değilim (%9.6),
5. Eğitimim çok uzun sürdü (%0.6).

Yine araştırma kapsamına alınmış olan bütün öğrencilere, yeniden seçme şansları olsa Türkiye’ye öğrenci olarak gelip-gelmeyecekleri de sorulmuştur. Bu öğrencilerin çoğunluğu (%71.9), Türkiye’ye öğrenci olarak gelme durumu ile karşı karşıya kalsalardı, yeniden gelmeyi tercih edeceklerini belirtmişlerdir. Yine bu öğrenciler arasında öncelikle ODTÜ ve Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin ağırlıkta olduğunu belirtmek gerekir. Bununla birlikte azımsanmayacak bir kesim (%28.1) kesinlikle Türkiye’ye yeniden öğrenci olarak gelmeyi düşünmeyeceğini ifade etmiştir. Bu oran, öğrencilerin öğrenciliklerinde bir takım problemler olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin, öğrencisi oldukları bölümden memnun olup olmadıkları sorulduğunda ise yine önemli bir çoğunluk (%75.2), öğrencisi oldukları bölümde öğrenci olmaktan memnun olduğunu belirtmiştir. Ancak yüzde 10’luk bir kesim kendi bölümlerinde öğrenci olmaktan memnun olmadığını ifade etmiştir. Yüzde 14.8’lik bir kesim ise “ne memnun ne memnun değilim” seçeneğini işaretlemiştir. Kendi bölümlerinde öğrenci olmaktan memnun olanlar, çoğunlukla, ODTÜ ve Hacettepe Üniversitesi öğrencileri arasından çıkmıştır. Bunun nedeninin, bu üniversitelerin sahip oldukları prestijden kaynaklandığını söylemek olanaklıdır. Bununla birlikte, öğrencisi oldukları bölümde öğrenci olmaktan memnun olmadıklarını belirtmiş olan öğrencilere (%10), memnun olmama nedenleri sorulduğunda şu yanıtlar alınmıştır:

1. Okumak istediğim bölüm olmadığı için memnun değilim (%52.4),
2. Bölüm hocalarımı sevmediğim için memnun değilim (%14.3),
3. Öğrencisi olduğum bölümün mezuniyetten sonra iş bulma imkanları çok az (%14.3),
4. Meslek Yüksek Okulunda öğrenci olduğum için memnun değilim (%9.5),
5. Bölüm derslerim çok ağır olduğu için bölümümden memnun değilim (%9.5).

Öğrencilerin, öğrencisi oldukları bölümü değiştirmek isteyip-istemedikleri konusuna bakıldığında ise, araştırma kapsamına alınmış olan öğrencilerin çoğunluğu (%71.9) öğrencisi oldukları bölümü değiştirmek için herhangi bir istek veya girişimde bulunmadığını belirtmiştir. Bu öğrenciler yine çoğunlukla ODTÜ ve Hacettepe Üniversitesi öğrencileridir ve böyle bir girişimde bulunmama nedeni olarak, öğrencisi oldukları bölümden memnun olmalarını ileri sürmüşlerdir. Bununla birlikte, öğrencilerin yüzde 28.1’i şu an öğrencisi oldukları bölümlerini değiştirmek istedikleri veya girişimde bulduklarını ifade etmişlerdir. Bölüm değiştirme istek veya girişiminde bulduklarını belirtenlere (%32.9), isteklerinin nedenleri sorulduğunda şu yanıtlar alınmıştır:

1. Bölüm derslerinin çok ağır olmasından kaynaklanan başarısızlık korkusundan dolayı bölümümü değiştirmek istedim (%75.4),

2. Meslek Yüksek Okulu, kendi ülkemde bir anlam ifade etmiyor (%14),
3. Öğrencisi olduğum bölümün iş imkanları yetersiz olduğu için bölümümü değiştirmek istedim (%3.5),
4. Başka bir şehirde öğrenci olmak için bölümümü değiştirmek istedim (%3.5),
5. Yanlışlıkla istemediğim bir bölüme yerleştirildiğim için bölümümü değiştirmek istedim (%3.5).

Öğrencisi oldukları bölümü değiştirme istek veya girişiminde bulunmadıklarını belirtenler (%71.9), yine çoğunlukla ODTÜ ve Hacettepe Üniversitesi öğrencisidirler. Bu öğrencilere, öğrencisi oldukları bölümü değiştirmek istememe nedenleri sorulduğunda ise şu yanıtlar alınmıştır:

1. Öğrencisi olduğum bölümden memnun olduğum için bölümümü değiştirmek istemedim (%87.9),
2. Değiştirme başvurusu isteğim gerçekleşmez diye düşündüm (%4.3),
3. Değiştirme başvurusunda bulunmadım (%4.3),
4. Okumak istediğim bölüm üniversitede olmadığı için değiştirme isteği başvurusunda bulunmadım (%3.4).

Öğrencisi oldukları bölümü değiştirme isteğinde bulunmuş olan yüzde 28.1'lik kesime bölüm değiştirme isteklerinin gerçekleşip gerçekleşmediği sorulduğunda; bu öğrencilerin ancak yüzde 57.9'u bölüm değiştirme isteklerinin gerçekleştiğini ifade etmiştir. yüzde 42.1'lik diğer grup ise bu isteklerinin gerçekleşmediğini belirtmiştir. Öğrencisi oldukları bölümü değiştirme istekleri gerçekleşmemiş olanların, bu isteklerinin neden gerçekleşmediği sorulduğunda da şu yanıtlar alınmıştır:

1. Bölüm değiştirmek için gereken koşulları sağlayamadığımdan isteğim gerçekleşmedi (%70.8),
2. Bölüm değiştirme başvuru tarihini kaçırdığım için isteğim gerçekleşmedi (%25),
3. Başvurduğum halde bölümümü değiştirmediler (%4.2).

Araştırma kapsamına alınmış olan öğrencilerin, öğrencisi oldukları üniversiteden memnun olup olmadıkları sorulduğunda ise şu sonuçlar elde edilmiştir. Öğrencilerin yarısından fazlası (%55.3), öğrencisi oldukları üniversitede öğrenci olmaktan orta derecede memnun olduğunu; yüzde 32.8'lik bir kesim ise üniversitesinde öğrenci olmaktan çok memnun olduğunu ifade etmiştir. Öğrencisi olduğu üniversitede öğrenci olmaktan çok memnun olduklarını belirten öğrencilerin hemen hemen tamamına yakınının ODTÜ öğrencileri olduğu gözlenmiştir. Bu üniversitenin öğrencisi olup da kendi üniversitesinden memnun olmayan hiç öğrenci çıkmamıştır. Buna karşılık, öğrencilerin yüzde 11.9'u öğrencisi oldukları üniversiteden hiç memnun olmadığını belirtmiştir. Öğrencisi oldukları üniversiteden hiç memnun olmadıklarını belirten öğrencilere (%11.9), memnun olmama nedenleri sorulduğunda ise şu yanıtlar alınmıştır:

1. Üniversitemde verilen eğitim yetersiz olduğu için memnun değilim (%40),
2. Üniversitemin bulunduğu şehir kötü olduğu için memnun değilim (%40),
3. Üniversitemin sosyal ve kültürel faaliyetleri çok az olduğu için memnun değilim (%12),

4. Üniversitemin bulunduğu şehirdeki halkla anlaşamadığım için memnun değilim (%8).

Takdir edilir ki bir üniversite öğrencisi için olmazsa olmazların başında, dersleriyle ilgili kitap ve dokümanlar gelir. Araştırma kapsamına alınmış olan öğrencilerin bu konudaki görüşlerine yer verildiğinde şu sonuçlar elde edilmiştir: Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%71.4) ders kitap ve dokümanlarını satın aldıklarını veya fotokopi aracılığı ile temin ettiklerini belirtmişlerdir. İkinci büyük grup (%20.5) ise bu gereksinimlerini sınıf arkadaşlarından sağladıklarını ifade etmişlerdir. Ders kitap ve dokümanlarını ders hocalarından temin ettiklerini belirten öğrencilerin oranı ise yüzde 1.4'tür. Yüzde 4.8'lik bir kesim ise belirtilen bütün yol ve kanalları kullandığını dile getirmiştir. İlginç olan bulgulardan bir tanesi, çok az sayıda öğrencinin (%1.9) bu konuda üniversite kütüphanesini kullandığıdır. Oysa beklenen, üniversite kütüphanelerinin çok daha yüksek oranda kullanılmasıdır. Aşağıda daha detaylı açıklanacağı gibi, mülakatlarla elde edilen verilere göre, öğrenciler üniversite kütüphanelerini daha çok ders çalışma amacı ile kullanmaktadırlar. Diğer bir deyişle, öğrencilerin öğrencisi oldukları üniversitenin kütüphanesinden yararlanıp yararlanmadıkları sorulduğunda; öğrencilerin yüzde 46.2'si üniversitelerinin kütüphanelerinden yararlandıklarını belirtirlerken, yarıdan fazlası (%53.8) ise üniversitelerinin kütüphanelerinden yararlanmadığını ifade etmiştir. Üniversitelerinin kütüphanelerinden yararlanmadıklarını belirten öğrencilere (%53.8), neden kütüphane imkanlarından yararlanmadıkları sorulduğunda öğrenciler, şu gerekçeleri öne sürmüşlerdir:

1. Ders kaynak kitapları eski, yeni kitap yok. Bu nedenle üniversitemin kütüphanesini kullanmıyorum (%31.2),
2. Ders konularıyla ilgili çok az kitap olduğundan kütüphaneden yeteri kadar yararlanamıyorum (%31.2),
3. Dil problemimden dolayı kütüphaneyi yeteri kadar kullanamıyorum (%10.8),
4. Kütüphanede yeterli çalışma ortamı yok (%19.4),
5. Kütüphaneden yeteri kadar ödünç kitap alamıyorum; Milli Kütüphane'yi kullanıyorum; kütüphaneye ihtiyaç duymuyorum (%7.5).

Öğrencilerin, üniversite öğrencileri olarak yaşadıkları en önemli sorunlarının hangi konu(lar)da olduğu konusu gündeme getirildiğinde ise; öğrenciler öncelikle maddi-ekonomik soruna sahip olduklarını (%48.6) dile getirmişlerdir. İkinci önemli konu olarak, öğrencilerin derslerle ilgili olarak yaşadıkları problemler (%26.6) öne çıkarılmıştır. Barınma ve yurt konusu ile ilgili problemler (%10.5) ise üçüncü düzeyde önemli problem olarak ifade edilmiştir. Beslenme (%9.5), üniversiteye ulaşım (%3.8) ve aile özlemi (%0.5), yaşanan diğer sorunlar olarak belirtilmişlerdir. Sadece yüzde 0.5'lik küçük bir oran, üniversite öğrencisi olarak hiç bir problemi olmadığını belirtmiştir. Bu kesim ise ODTÜ öğrencileri arasından çıkmıştır. Bulgulardan da anlaşılacağı üzere, daha çok, öğrencilerin ekonomik problemleri öne çıkmaktadır. Ekonomik yetersizliğin ise öğrencilerin ders materyalini temininden sağlıklı beslenmelerine kadar pek çok konuyu olumsuz yönde etkileyeceği aşikardır. Dolayısıyla öncelikle öğrencilerin ekonomik problemlerine minimum düzeyde de olsa bir çözümün getirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Takdir edilecektir ki üniversite eğitimi, orta öğretimden bütün açılardan oldukça farklı özellik ve niteliklere sahiptir. Dolayısıyla üniversite yaşamına başlayan öğrencilerin, üniversite öğrencilikleri süresince en az sorun yaşamaları için ilgili danışmanlık birim ve hizmetlerinin örgütlenmesi bir zorunluluk arz etmektedir. Buradan hareketle ilgili öğrencilerin, üniversitelerinde kendileri ile ilgili bir danışmanlık biriminin kurulmasının kendileri için ne kadar önemli olduğu konusu sorulmuş ve öğrencilerin çoğunluğu (%59.1) bunun çok önemli olduğunu; yüzde 35.2'lik kesim ise önemli olduğunu belirtmiştir. Ancak yüzde 5.7'lik bir kesim, bu tür bir hizmetin önemli olmadığını ifade etmiştir. Konu genel olarak ele alındığında; öğrencilerin neredeyse tamamına yakın bir bölümü (%94.3), üniversitede kendileri için bir danışmanlık biriminin kurulmasının ve hizmet vermesinin gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu tür bir hizmetin, öğrencilerin sorunlarına çok daha sağlıklı çözümler getireceği ve sonuç olarak öğrencilerin başarı durumlarını olumlu yönde etkileyeceği ve ülkemiz tarafından harcanan para ve imkanların amacına daha çok ulaşacağı düşünülmektedir.

Öğrencilerin, öğrenimlerini yarıda bırakıp ülkelerine geri dönmeyi düşünüp düşünmedikleri konusuna bakıldığında ise, öğrencilerin yüzde 66.7'lik bir bölümü öğrenimlerini yarıda kesip ülkelerine geri dönmeyi düşünmediklerini belirtirlerken; azımsanmayacak diğer bölüm (%33.3) ise öğrenimlerini yarıda kesmeyi ve ülkelerine geri dönmeyi düşündüklerini belirtmişlerdir. Öğrenimlerini yarıda bırakıp ülkelerine geri dönmek istediklerini belirtenlere bu istek veya düşüncelerinin gerekçeleri sorulduğunda şu yanıtlar alınmıştır:

1. Bölüm derslerimin zorluğu ve sahip olduğum başarısızlık korkusu (%38.3),
2. Sağlanan ekonomik kaynak yetersizliği ve büyük maddi sorunlar yaşamak (%26.7),
3. Türkiye'ye geldikten sonra hayal kırıklığı yaşadım (%18.3),
4. Aşırı uyumsuzluk problemlerinden dolayı (%10),
5. İstedğim bölümde okuyamadığım için (%1.7),
6. Ailemi, arkadaşlarımı ve ülkemi çok özlediğim için (%4.5),
7. Çok yıl kaybettiğim için (%0.5).

Diğer Sorunlar

Anket formunda, öğrencilerin yukarıda ilgili alt başlıklar altında sunulmuş olan sorunları dışında değinilmemiş olan başka sorunlarının olup-olmadığı, açık uçlu bir soru ile sağlanmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, yaşadıkları problemlerle ilgili sorunların anket formunda yer almış olduğunu; dolayısıyla bu konuda başka bir diyeceklerinin olmadığını belirtmiştir. Ancak bir kısım öğrencinin gündeme getirdiği diğer sorunlar ise şu şekilde verilebilir:

Her ne kadar ilgili başlık ve sorularda konu dile getirilmiş olsa da yine öğrencilerin çoğunluğu, ekonomik problemleri -bursların yetersizliği, bursların zamanında ödenmemesi gibi sorunları- gündeme getirmiştir. Hatta üç öğrencinin düştüğü notlar, bu konuda önemli ipuçları vermektedir:

"Mesela normal üniversite yemekhanesinde bir öğün yemek 225 bin TL. Bunu her gün iki defa, öğle ve akşam olmak üzere, üniversitede yediğimizi düşünürsek 30 günde 13.500.000 yapıyor. 16.000.000'dan kalan 2.5 milyonu en doğal ihtiyaçlar olan kahval-

tı, diş macunu, sabun vs. gibi ihtiyaçları karşılayamıyor. Bu Kayseri gibi küçük bir şehir için yeterli bulunabilir fakat Türkiye'nin en pahalı yeri Ankara'da okuyan öğrenciler için bu miktarı yeterli görmek, bizleri umursamıyorlar düşüncesine kapılmamıza neden oluyor."

"Burslarımız zamanında verilmiyor. Bu konu ile ilgilenen Sivas Milli Eğitim Müdürlüğüyle büyük bir sorun yaşıyoruz.... Burslarımız çok yetersizdir. İki ülke arasındaki protokollarda kabul edilen miktardan çok azı verilmeye uygun görülmüştür (Türkiye devleti tarafından). Kitap, kırtasiye ve elbise parası yetersizdir. Zaten bunları edinmek için tatillerde çalışmak zorunda kalıyoruz. Bu nedenlerden ötürü yaşam standartların altında bir yaşam sürdürmekteyiz."

"Bize zorla ekonomi uygulaması yaptırıyorlar. Elbet bunların faydasını göreceğiz ama görene kadar

Görüldüğü üzere, öğrencilerin burslarının yetersizliği onları ek para kazanmak için, özellikle de tatil dönemlerinde, çalışmaya zorlamaktadır. Bu durum ise öğrencilerin kendilerini derslerine yeterince konsantre etmelerini önlemektedir. Hatta bazı öğrenciler, 'çok öğrenci az burs yerine, az öğrenci çok burs' şeklinde düşünceler ileri sürmüşlerdir. Bu konuya örnek olacak iki açıklama aşağıda verilmiştir:

"Bizim yaşadığımız bunca sorun yetmiyormuş gibi bir de her sene yeni yabancı öğrenci isteniyor. Bu konuda benim önerim şu. az istensin ve onların önemli ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir ekonomik olanak sağlansın. Mesela 20 kişiye ayrılan ödenek 10 veya 15 kişiye ödensin. daha iyi ve amaca yönelik bir başarıya ulaşabilmek için. Anne, babasının yanından çocuğunu getirip bu kadar sorunla karşı karşıya yalnız bırakmak bence dostluk sayılmaz."

"... Şahsen Türkiye'de öğrenci olmaktan çok memnunum ve gurur duyuyorum. Fakat bu arada, benim ve neredeyse bütün arkadaşlarımın yaşadığı sorunları ve sıkıntıları (en çok ekonomik) göz ardı etmemek gerekir. Biz birçok yere başvuruda bulunduk. ama pek netice aldığımız söylenemez. Yıllar böyle geçti ve artık mezun olmak üzereyim. Yine de fikrimi belirtiyim ki. bundan böyle öğrenci getirilecekse daha az sayıda olsun, ama okuması ve daha iyi öğrenim sürdürebilmesi için bütün olanaklar sağlanmasını temenni ederim."

Bununla birlikte, öğrenciler yine beslenme ve yurt (barınma) problemleri üzerinde tekrar durmuşlardır. Burslarının yetersizliğinin kendilerinin yeterince ve sağlıklı bir şekilde beslenmelerini önlediğini ve buna istinaden sık sık sağlık problemleri yaşıyor olduklarını; bu durumun özellikle sınav dönemine denk geldiği zaman çok soruna yol açtığını ifade etmişlerdir. Yurt ile ilgili olarak; prefabrik yurtlarda (Sivas) kaldıklarını, yurt personelinin, çoğunlukla Kredi ve Yurtlar Kurumu yurtları personelinin, kendilerine karşı kaba davrandıkları gibi sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Hatta bu konuda bir öğrenci kendi el yazısı ile sorunu şu şekilde dile getirmiştir:

"Yurt müdürünün kız öğrencilere karşı tavrı: "Sizden, yabancılardan bıktım, sizin yüzünüzden işimi bırakacağım". Bunun yerine öğrenciyi daha yakından tanıma fırsatı yaratsa daha olumlu bir sonuç olacaktır. "Yabancı" kelimesi çok kullanılınca, orada "kardeşiz" kelimesinin de anlamı kalmaz. Bizi yanlış anlamamaya çalışın. Lütfen."

Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılacağı üzere özellikle yurt personelinin bu öğrencilere karşı pek de hoş olmayan tutumlar içerisinde oldukları görülmektedir. Bu konunun da

dikkate alınmasında yarar olacağı düşünülmektedir. Ek olarak, öğrenciler önemli ölçüde iletişimde buldukları insanların önyargılı ve bencil davranışlarından rahatsızlıklar duyduklarını dile getirmişlerdir. Bu konuda da özellikle üç öğrenci değişik açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklamalar aşağıda verilmiştir:

“Karşılaştığım en önemli sorun çoğu insanların beyinlerine yerleştirdikleri yargı kalıplarıdır. Gördüğüm kadarıyla burda insanı değerli yapan şeyler din, milliyetçilik, devrim düşünceleri gibi şeylerdir. İnsan sadece insan olarak pek değer arzetmiyor. Türkiye’de şimdiye kadar iki, insan olarak çok iyi arkadaşlarım oldu, ama biri ateist olduğum için, diğeri ise Türk Milli Marşı üzerinde şaka yaptığım için benimle ilişkilerini kestiler.”

“M. E. Müdürlüğünde bize burs verenlerin bazıları bize karşı çok soğuk ve ilgisizdir ve biz sanki onların cebinden para alıyor gibiyiz ve bazı Türkler bizi 3. dünya ülkeleri gibi ya da kendilerini çok daha üstün görmelerini hiç de iyi karşılamıyorum ve bu da bazen benim Türkiye’ye karşı olan sevgimi azaltıyor.”

Kısacası burada da karşımıza, farklı kültürlerden gelen bu öğrencilerin belirli konularda uyum programlarına tabi tutulmalarının gerekliliği çıkmaktadır. Doğaldır ki ancak üniversite yaşlarında bizim kültürümüzle karşı karşıya kalan bu öğrenciler hem üniversitelere ve hem de üniversite dışındaki insanlar ve yaşama uyumda problemler yaşayacaklardır. Bu nedenle, olanaklı ise öğrenciler daha ülkemize gelmeden belki elçiliklerimizdeki eğitim müşavirliklerimiz aracılığı ile veya ülkemize geldikten sonra bu konuda hazırlıklı bir birim tarafından bir uyum sürecinden geçirilmelidirler. Ayrıca Türkiye’de bu öğrencilerle muhatap olacak olan personelin de uyarılmaları, bilgilendirilmeleri ve belki de hizmet-içi bir eğitimden geçirilmeleri son derece yararlı olacaktır.

Yukarıdaki açıklamaların yanı sıra bu bölümde dile getirilen diğer sorunlar şu şekilde verilebilir:

-Danışma biriminin kurulması çok çok önemli. Çünkü bilgi almak için başvuracağımız bir birim yok. Fakülte hiç olmazsa ayda bir bizleri veya temsilcilerimizi toplayıp sorunlarımızı dinlese çok yararlı olacaktır.

-Biz yabancılara burada araştırma görevlisi olma imkanı tanınmıyor.

-Ders materyali ve kaynak kitap bulamıyoruz. Tavsiye edilen ders kitaplarını bu ilde (Sivas ve Erzurum) bulamıyoruz. Hocalardan ders notu istediğimde yardımcı olmuyorlar. Hocaların anlattıklarından not tutmaya ise yetişemiyorum. Öğrenciler de bencil ve yardımcı olmuyorlar.

-Eğitim sistemi çok yabancı geliyor bu da bizi tembelleğe itiyor.

-Ders hocalarından daha fazla ilgi ve teşvik bekliyoruz. Sosyal-kültürel faaliyetlere, konferanslara teşvik etsinler.

-Bölümde herkes iyi giyiniyor, benim giysilerim kötü, eziklik ve aşağılık kompleksi duyuyorum. Bunu aşmak için nereye başvuracağımı bilmiyorum.

-Kazandığım bölüm YÖK tarafından karıştırıldı ve istemediğim bölüme kaydolma durumu ile karşı karşıya kaldım.

-Öğrenci-hoca diyalogu yok. Bazı hoca ve öğrenciler kendilerini bizlerden üstün görüyorlar. Bazı öğrenciler bize sözlü saldırıda bulunuyor. Örneğin, “niçin Türkiye’ye geldiniz? Burada bedava yaşıyorsunuz”.

Bu örneği veren öğrenci, Cumhuriyet Üniversitesi öğrencisidir. Yine bu üniversitenin bazı öğrencileri, Sivas ve Sivas halkına yönelik olumsuz düşünceler dile getirmiş ve Sivas'ta olmaktan hiç memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. Örneğin, bunlardan bir tanesi şöyle bir açıklamada bulunmuştur:

-Başarısızlığımın tek nedeni Sivas ve Sivas halkıdır. Sadece istediğim bu şehirden kurtulmak. (Yani Sivas ve Sivas halkından. Kısacası, Sivas ve Erzurum'daki öğrencilerin çoğunlukla bu kentlerden bir an önce uzaklaşma arayışı içerisinde oldukları gözlenmiştir.)

-Derlerde uygulama yok.

-Üniversite veya bölüm zaman zaman eğlencelere (disko, parti gibi) de yer vermelidir.

-Aile özlemi yaşıyorum.

-İki yıllık bölüm yerine dört yıllık bir bölümde okumak istemişim. Özellikle, Meslek Yüksek Okulları öğrencileri böyle bir talepte bulunmuşlardır.

-Türkiye'ye gelirken üç büyük şehirde okuyacağımız söylendi. Fakat küçük kentlere, gelişmemiş üniversitelere gönderildik.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Araştırma kapsamına alınmış olan öğrenciler çoğunlukla erkek ve 18-25 yaş grubundadırlar. Kendi ülkelerinin standartlarına göre, büyük çoğunluğunun, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerden geldikleri saptanmıştır. Buna rağmen anne ve babalarının eğitim düzeylerinin oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Anne ve baba mesleklerine bakıldığında; mesleklerin genelde orta toplumsal saygınlıkta meslekler oldukları ifade edilmiştir.

Öğrencilerin çoğunlukla, kent kökenli oldukları, büyük ailelerden geldikleri ve ailelerindeki üye sayısının altı ve daha fazla kişiden oluştuğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre araştırma kapsamına giren öğrenciler, 28 değişik bölümde eğitim ve öğretimlerini sürdürmektedirler. Yoğunluklara bakıldığında çoğunlukla; kamu yönetimi, iktisat, mühendislik, tıp fakülteleri, turizm ve otelcilik, işletme, muhasebe ve sosyoloji gibi bölümlerde öğrenci oldukları görülmüştür. Öğrencilerin, kendi içlerinde bir sosyalizasyon yaşadıkları ve bir tür alt kültür oluşturdukları söylenebilir. Bu durum biraz da başka bir ülkede yabancı uyruklu olmanın getirdiği yalnızlık psikolojisinin ürünü olabilir. Oysa amaçlanan bu öğrencilerin özellikle de Türkiye Cumhuriyeti uyruklu kişilerle bir iletişime geçmeleridir. Aksi takdirde bu öğrencilere kendi sistemimizin özümsetilmesinde problemler yaşanabilir. Bu iletişimi artırmak için belki de üniversitelerin ilgili birimleri tarafından özellikle yılbaşı, bayramlar veya zaman zaman hafta sonları bu öğrencileri Türk ailelerine konuk ettirmek yararlı olabilir.

Öğrencilerden bazıları istedikleri bölümlere yerleştirilmediklerini belirtmiş ve hatta bunların bir kısmının, öğrencisi oldukları bölümleri değiştirmek için girişim veya istekte buldukları tespit edilmiştir. Açık ki, öğrencinin istemediği bir alanda üniversite eğitimi alıyor olması, onun okul ve eğitime olan ilgisini olumsuz yönde önemli ölçüde etkileyecektir. Bu nedenle bu konunun üzerinde biraz daha hassasiyetle durulmalıdır.

Ülkelerinin temsilci veya temsilciliklerinin kendileri ile yeteri kadar ilgilenmediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca Türkiye'deki ilgili birim ve kurumların da bu konuda duyarsız ve işlevsiz oldukları tespit edilmiştir. Bu durum oldukça büyük bir önem arz etmektedir. Yabancı bir ülke ve eğitim sistemi ile karşı karşıya olan bu öğrencilerin kendi hallerine bırakılmaları, gerek başarı ve gerekse de içinde yaşamlarını sürdürdükleri ortama uyum sağlamakta önemli problemler yaşatacaktır.

Öğrencilerin ülkelerine gidiş ve gelişlerinde; bilet fiyatlarının pahalılığı, ulaşım araçlarında -uçak, otobüs, tren- kolay yer bulamama, Türkiye vizesi alma zorluğu, gümrük kapılarındaki görevli personelin zorluk çıkarması gibi problemler yaşadıkları da tespit edilmiştir.

Çoğunluk, üniversitelerinin veya Kredi Yurtlar Kurumu'nun yurtlarında barınıyor olmasına karşın; özellikle bazı dini vakıf yurtlarında kalan öğrenciler de tespit edilmiştir. Bu öğrencilerin özellikle Cumhuriyet ve Atatürk Üniversiteleri öğrencilerinden oldukları belirlenmiştir. Günümüzde bazı dini cemaatlerin çoğunlukla laik, demokratik Türkiye Cumhuriyeti aleyhine çaba harcadıkları göz önüne alındığında; ülkemizin kendi mali kaynakları ile nasıl bir duruma hizmet ediyor olduğu ortadadır. Bununla birlikte yurt personelinin, özellikle de Kredi Yurtlar Kurumu personeli, öğrencilere çok iyi davranmadıkları sonucuna varılmıştır. Bu konuda öğrencilerle yapılan mülakatlarda, personelin kendilerine karşı kaba ve sert davranışları dikkat çekmiştir. Bu öğrencilere en büyük destek ve yardımcı olmaları gerekirken, personelin sert ve kaba davranması ilgililerin bu noktaya dikkat etmelerini gerektirmektedir.

Barınma yerlerinin temininde de önemli sorunlar yaşandığı görülmüştür. Diğer bir deyişle, bu öğrencilerin barınma yerlerini temin etmekle görevli, sorumlu herhangi bir birim veya kurumun olmadığı belirlenmiştir. Bir anlamda da bir düzensizlik söz konusudur. Tamamen farklı bir kültürle büyümüş ve toplumumuza yabancı olan bu öğrencilerin öyle başı boş bırakılması; onları kaçınılmaz olarak yeni sorunların batağına götürebileceği gibi, hedeflenen amaçların tersi bir durumun ortaya çıkmasına da yol açacaktır.

Öğrencilerin sorunlarıyla ilgilenmekte birinci derecede sorumlu oldukları düşünülen üniversitelerin sağlık, spor ve kültür dairelerinde görevli olan psikolog ve sosyal çalışma uzmanlarının kendi ofisleri dışına çıkmadıkları ve ilgili öğrencilerin kendilerine başvurmalarını bekledikleri tespit edilmiştir. Oysa sorunları olan öğrencilerin çoğunlukla çekingen oldukları bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla bu görevlilerin bizzat öğrencilerle yakın diyalog içinde olmaları beklenen bir durumdur. Fakat bu öğrencilerden hiç birisinin sorunlarını çözmek için üniversite psikolog ve sosyal çalışma uzmanlarına başvurmadıkları görülmüştür. Bu sonuçlardan hareketle öğrencilerin kendi sorunlarını kendi dünyalarında tuttuklarını söylemek olanaklıdır. Bu durum ise öğrencinin kendi iç dünyasında bir kısır döngü içine girmesine yol açacaktır ki sonuç, öğrencinin başarı durumunun olumsuz yönde etkilenmesi ve daha büyük boyutlu sorunlara davetiye çıkarılması olacaktır.

Öğrencilerin çoğunluğunun, Türkiye'ye geldiklerinden itibaren katılmış oldukları herhangi bir uyum programının olmadığı tespit edilmiştir. Herhangi bir uyum programına katıldıklarını belirten öğrencilerden mülakatlarla edinilen veriler değerlendirildiğinde;

bu uyum programlarının, kesinlikle organize ve belli bir politika sonucu olmadığı tespit edilmiştir. Daha çok bazı bölüm veya fakültelerin kendi çabaları sonucu düzenledikleri tanıtım programları olduğu anlaşılmıştır. Tamamen farklı bir kültürde büyümüş olan bu öğrencilerin ülkemiz üniversite ve sokaktaki sosyal yaşamına kolay uyum sağlayamayacakları açıktır. Öğrencilere, ayrıca kendileri ile ilgileniliyor ve kendilerine değer veriliyor düşüncesine de katkıda bulunacak olan bu tür uygulamaların, daha sistematik ve organize bir biçimde bütün üniversitelerce yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Hatta bu tür uyum programlarının, olanaklar çerçevesinde her yıl üniversiteye yeni başlayan tüm öğrencilere uygulanması daha da yararlı olacaktır.

Öğrenciler, üniversite dışındaki yaşamlarında ise en çok; sosyal ve kültürel konularda uyum problemleri yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Yine dil sorunu, kent yaşamına uyum sorunu, ekonomik sorunlar, iklim uyum, barınma ile ilgili uyum gibi sorunlar önemli ölçüde dile getirilmişlerdir. Bununla birlikte, bulgular açısından önem arzeden diğer iki önemli sorun ise daha çok Cumhuriyet Üniversitesi öğrencileri tarafından dile getirilen özellikle dini çevrelerden gördükleri siyasal baskı ile daha çok Atatürk Üniversitesi öğrencileri tarafından dile getirilen, mafya-çete türü gruplardan gördükleri baskılar olmuştur. Yapılan mülakatlardan alınan verilerden anlaşıldığı kadarı ile öğrencilerin bu konuda hiç bir kurum veya birime başvurmadıkları ve kendilerini bu konuda çok yalnız ve sahipsiz hissettikleri tespit edilmiştir. Bu tür durumların önemini tartışmaya gerek yoktur denebilir. Çünkü yasadışı faaliyetler olan bu durumlar, ilgili öğrencileri daha çok bataklık veya bunalımlara sevk edecektir.

Öğrencilerin aldıkları burs miktarı oldukça düşüktür. Tablolarda görüleceği üzere (bkz. ek 2), bu miktarın gerçekten öğrenciler için büyük sıkıntılar doğuracağı açıktır. Ekonomik yetersizliğin, öğrencilerin ders materyalini temininden sağlıklı beslenmelerine kadar pek çok konuyu olumsuz yönde etkileyeceği aşıkardır. Dolayısıyla öncelikle öğrencilerin ekonomik problemlerine, minimum düzeyde de olsa, bir çözümün getirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Yine bulgular genel olarak değerlendirildiğinde; öğrencilerin ikamet izni, vize vb. işlemleri için emniyet birimleri (polis) ile çok fazla problemleri olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte bazı öğrenciler, işlerin çok ağır yapıldığı ve bu durumun kendilerini mağdur ettiklerini dile getirmişlerdir.

Derslerine düzenli olarak devam edemediklerini belirten öğrenciler, gerekçe olarak öncelikle ekonomik nedenleri -bursun yetersizliğinden dolayı para karşılığı ek işler yapmaları- öne sürmüşlerdir. Diğer küçük bir grup ise ders hocalarıyla problemler yaşıyor olduklarından dolayı derslerine düzenli olarak devam etmediklerini belirtmişlerdir. Yine burada, sınıf danışmanları ile psikolog ve sosyal çalışma uzmanlarının gerekliliği öne çıkmaktadır.

Elde edilen bulgulara bakıldığında; öğrencilerin beşte birinden fazlasının ders durumları kötü olduğunda ilgili ders veya derslerini geçmeleri için ders hocası veya sınıf danışmanından ricada buldukları belirlenmiştir. Bu durumun, öğrencilerin kişilik, çalışma, işin kolayına kaçma gibi özellikleri açısından önemli bir problem oluşturacağını söylemek olanaklıdır. Çünkü öğrenci ders hocası veya danışmanını bir nevi bir can simidi veya emniyet subabı olarak görmektedir. Zaten yapılan mülakat ve gözlemlerden de pa-

ralet bulgu ve izlenimler elde edilmiştir. Diğer bir deyişle, öğrencilerin bazılarında, “Türkiye Cumhuriyeti Devleti bizi buraya nasıl getirdiyse öyle de mezun eder” türü bir anlayışın var olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin özellikle bu konuda uyarılmaları ve eğer öyle yanlış bir kanıya sahip iseler bunun giderilmesine çalışılmalıdır. Aksi takdirde öğrenci başarısız olup üniversiteden atılma noktasına geldiğinde büyük sorunlar yaşanmaktadır.

Öğrenciler, sınıf danışmanlarının verdikleri bölüm ve derslerle ilgili hizmetlerin yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Sınıf danışmanlık hizmetinden memnun olmayanların çoğunlukla Cumhuriyet ve Atatürk Üniversiteleri öğrencilerinden oldukları gözlemlenmiştir. Bölümlerinin kendileri ile ilgilenmediğini belirten öğrencilere, ilgilenilmeme nedeni sorulduğunda büyük bir kesimi bölümlerinin yabancı öğrencileri önemsemediğini belirtmiştir.

Ders hocalarının öğrencilere karşı tavırlarına bakıldığında; bölüm bazında, ilgilenme ve yardım etmenin bir anlamda ders hocalarının kişisel özelliklerine göre şekillendiği ortaya çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, bölümlerin kendi içlerinde bu öğrencilerden sorumlu ve onları yakından izleyen kişiler belirlemedikleri; bütün üniversitelerde paralel olarak izlenecek bir strateji ve politikanın olmadığı, istisnalar olmakla birlikte, söylenebilir. Yüksek Öğretim Kurumu tarafından bu konuda ilkelerin belirlenmesinin ve bu ilkelerin bütün üniversiteler tarafından dikkate alınarak uygulanmasının büyük yararlar sağlayacağı düşünülmektedir.

Öğrenciler, dil kursundan öğrendikleri Türkçe'nin şimdiki eğitimleri için yeterli olmadığını belirtmiştir. Gerekece olarak da dil kursunun üniversite eğitimine yönelik ve akademik düzeyde olmadığı ile verilen dil eğitiminin kalitesiz ve dil kursu süresinin kısa olduğu öne sürülmüştür. Bilindiği üzere, üniversitelerimizde bu öğrenciler için normal eğitimlerinin yanı sıra “Takviyeli Türkçe Dersleri” programı da uygulanmaktadır. Ancak öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun, bu programa devam etmedikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin, sınıf arkadaşlarıyla kıyaslandıklarında, Türkçe konuşma, yazma ve ifade biçimlerinin yetersiz olduğu bilinen bir durumdur. Dolayısıyla, hangi öğrencinin “Takviyeli Türkçe Dersine” devam edip etmemesi durumu öğrencinin inisiyatifine bırakılmamalı, ilgili danışmanın ders hocalarından alacakları bilgiler doğrultusunda bir yönlendirme ve bu derse devamın sağlanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Çünkü öğrenciler derslerinde önemli ölçüde dil problemi yaşamaktadırlar. Konunun özellikle bu boyutu ile ele alınması ve akademik bir Türkçe üzerinde yoğunlaşılması, öğrencilerin üniversitelerindeki başarılarını olumlu yönde etkileyecektir.

Yine bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, kendi bölüm programlarında özellikle zorlandıklarını belirten öğrencilerin ya programını kaldırabilecekleri uygun bir bölüme yerleştirilmedikleri veya öğrenci seçme işleminin yetersiz olduğu ya da her iki durumun mevcut olduğu gerçeği ile karşı karşıya kalınmaktadır. Öğrencilerin çoğunun derslerinde az ya da orta derecede başarılı oldukları tespit edilmiştir. Bu durum ise, yapılan yatırımın beklenen randımanı vermiyor olduğunun en iyi göstergesidir denebilir. Derslerinde az veya çok başarısız olduklarını belirten öğrenciler; derslerin zor olmasını, Türkçe konuşma ve yazma problemlerinin olduklarını, sahip oldukları ekonomik sıkıntılar, yeteri kadar kitap ve ders materyali alamama, bulunduğu çevreye uyum sağlayamamış olma, ders hocalarının ilgisizliği, aile ve sınıfla ilişkisi, üniversite ve bölümüne uyum sağla-

yamamış olma, sağlık problemleri, barınma ve beslenme problemleri, yalnızlık duygusu gibi gerekçeler ileri sürmüşlerdir.

Taşradaki üniversite öğrencilerinin hem kendi üniversiteleri ve hem de yaşadıkları kentler ile önemli problemler yaşadıkları tespit edilmiştir. Özellikle bu üniversitelerde, öğrenciler şu sorunları öncelikle dile getirmişlerdir: “Bazı hoca ve öğrenciler kendilerini bizlerden üstün görüyorlar. Bazı öğrenciler bize sözlü saldırıda bulunuyor. Örneğin, niçin Türkiye’ye geldiniz? Burada bedava yaşıyorsunuz”. Bu örneği veren öğrenci, Cumhuriyet Üniversitesi öğrencisidir. Yine bu üniversitenin bazı öğrencileri, Sivas ve Sivas halkına yönelik olumsuz düşünceler dile getirmiş ve Sivas’ta olmaktan hiç memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. Kısacası, Sivas ve Erzurum’daki öğrencilerin çoğunlukla bu kentlerden bir an önce uzaklaşma arayışı içerisinde oldukları gözlenmiştir. Zaten öğrenciler, kendilerine, Türkiye’ye gelmeden önce üç büyük kentteki -İstanbul, İzmir ve Ankara- üniversitelerde okuyacaklarının söylendiğini ifade etmişlerdir. Bunun gerçekleşmemiş olması da ayrı bir olumsuz etki yaratmaktadır. Bir anlamda kendi kültürümüz ve eğitim sistemimizle yetiştirmek istediğimiz bu öğrencilerin merkezi ve gelişmiş üniversitelerde öğrenci olmalarının belirlenen amaçlar açısından daha büyük yararlar getireceği düşünülmektedir. En azından bundan sonra getirilecek olan öğrenciler taşra üniversitelerine gönderilmemelidirler.

Özellikle ekonomik yetersizlikten dolayı ders dokümanlarını temin edememenin yanı sıra kütüphanelerin yetersizliği (ODTÜ öğrencileri hariç) de dile getirilmiştir. Ayrıca özellikle taşra üniversiteleri öğrencileri, önerilen kitapların buldukları illerde mevcut olmadığını ve bunun ayrı bir sıkıntı yarattığını dile getirmişlerdir.

Öğrencilerin dörtte birine yakını (%23,4), eğitim programlarını tamamladıktan sonra kendi ülkelerine dönmek istemediklerini belirtmişlerdir. Böyle bir durum yapılan yatırımların belirlenen amaçlara ulaşmadığını göstermektedir. Bu konunun üzerinde titizlikle durulmalıdır.

Üniversite yaşamına başlayan öğrencilerin, üniversite öğrenciliklerinde en az sorun yaşamaları için ilgili danışmanlık birim ve hizmetlerinin örgütlenmesi bir zorunluluk arz etmektedir. İlgili öğrencilerin neredeyse tamamına yakını bu konuda önemli sorunlar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Bu tür bir hizmetle, öğrencilerin sorunlarına çok daha sağlıklı çözümler getirileceği ve sonuç olarak öğrencilerin başarı durumlarının olumlu yönde etkileneceği ve ülkemiz tarafından harcanan paraların amacına daha çok ulaşacağı düşünülmektedir. Yaşanan bu sorunlardan olsa gerekir ki öğrencilerin önemli bir bölümü, ülkemizdeki eğitimlerini yarıda bırakıp ülkelerine dönmeyi düşünmüşlerdir. Kısacası burada karşımıza, farklı kültürlerden gelen bu öğrencilerin belirli konularda uyum programlarına tabi tutulmalarının gerekliliği çıkmaktadır. Doğaldır ki ancak üniversite yaşlarında bizim kültürümüzle karşı karşıya kalan bu öğrenciler, hem üniversitelerine ve hem de üniversite dışındaki insanlar ve yaşama uyumda problemler yaşayacaklardır. Bu nedenle, olanaklı ise öğrenciler daha ülkemize gelmeden belki elçiliklerimizdeki eğitim müşavirliklerimiz aracılığı ile veya ülkemize geldikten sonra bu konuda hazırlıklı bir birim tarafından bir uyum sürecinden geçirilmelidirler.

Genel olarak konuya bakıldığında, Türk Cumhuriyetleri ve akraba topluluklardan gelen bu öğrencilerin mali külfetlerinin neredeyse tamamına yakını ülkemiz tarafından karşı-

lanmaktadır. Bu durum ise kendi kaynaklarımızla kendimizden pek de hoşnut olmayan insanlar yetiştiriyor olduğumuz sonucunu gündeme getirmektedir. Dolayısıyla yapılmış olan bu araştırma ve benzeri çalışmaların bulgularından hareketle bu konuda bir takım tutarlı ve hedefleri belirlenmiş politikaların oluşturulmasının büyük yararlar sağlayacağı düşünülmektedir. Aslında bu konuda son derece gelişmiş ve başarılı çalışmalar yapan bir modelden söz etmek olanaklıdır: The British Council. Bu birimin örgütlenme ve çalışma biçimi yakından incelenip, ülkemize uygun bir model ve birim oluşturmak hiç de zor değildir. Ancak bu tür bir örgütlenme ile sorunların önüne geçilebileceği ve belirlenen amaçlara ulaşılacağı düşünülmektedir. Aksi takdirde bölük-pörçük yapılanlar kaynak, emek ve zaman kaybından başka bir işe yaramayacaktır.

Ek 1: Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topuluklardan Gelerek Ülkemizde Halen Öğrenim Görmekte Olan Öğrencilerin Ülkelerine ve Programlarına Göre Dağılımları

ÜLKE	Orta Öğretim	TÖMER	Ön Lisans	Lisans	Yüksek Lisans	Doktora	TOP.
Azerbaycan	2	39	108	1108	154	11	1422
Kazakistan	-	60	95	762	84	17	1018
Kırgızistan	35	38	93	616	62	44	888
Özbekistan	-	-	14	305	17	2	338
Türkmenistan	27	8	207	1300	38	7	1587
Moğolistan	-	20	2	88	-	-	110
Tacikistan	-	22	49	108	-	-	179
Çin (Uygur)	-	8	3	25	14	1	51
Suriye	-	15	3	73	15	1	107
İran	-	-	-	13	7	-	20
Irak	-	49	10	103	81	3	246
Tataristan	-	1	5	138	1	-	145
Çeçenistan	-	6	3	62	-	-	71
K. Balkar	-	9	1	38	-	-	48
K. Çerkez	-	7	1	52	2	-	62
Çuvaşistan	-	2	13	57	2	-	74
Başkırdistan	-	9	17	108	3	-	137
Belarus	1	-	1	-	-	-	2
Bulgaristan	2	64	32	330	5	-	433
Kosova	7	-	7	104	6	-	124
Moldova	-	18	11	107	7	-	143
Romanya	-	8	4	29	-	-	41
Bosna-Hersek	-	17	9	109	6	2	143
Arnavutluk	-	22	1	65	-	-	88
Litvanya	-	4	-	5	-	-	9
Ukrayna	-	4	-	9	-	-	13
Kırım	38	40	19	18	-	-	115
Makedonya	10	3	9	151	4	-	177
Sancak	5	6	9	107	13	2	142
Batı Trakya	4	-	1	28	-	-	33
Saha(Yakut)	-	-	4	42	2	-	48
Ahıska(RF)	-	11	3	34	1	-	49
Ahıska	-	6	-	9	-	-	15
Samana Böl.	-	-	1	2	-	-	3
Mordoviya C.	-	-	-	4	-	-	4
Mari Cum.	-	-	-	1	-	-	1
Perm Oblastı	-	-	-	2	-	-	2
Dağıstan	-	15	9	40	-	-	64
Kafkas	-	-	-	2	-	-	2
Tuva Cum.	-	2	4	19	-	-	25
Altay Cum.	-	2	16	4	-	-	22
İnguşetya C.	-	2	11	18	-	-	31
Adige Cum.	-	-	1	3	-	-	4

Hakas Cum.	-	5	4	9	3	-	21
Kumuk Türk (Dağıstan)	-	-	1	13	-	-	14
Rusya Fed.	-	-	-	4	-	-	4
Moskova Böl.	-	-	-	1	-	-	1
Buryat Cum.	-	1	-	14	1	-	16
Udmurt Cum.	-	-	-	1	-	-	1
Hırvatistan	-	4	-	3	-	-	7
Karadağ	-	2	-	2	-	-	4
Afganistan	3	15	54	251	4	-	327
Lübnan	-	2	-	1	-	-	3
Gürcistan C.	-	-	-	8	-	-	8
TOPLAM	134	546	835	6505	532	90	8642

* **Kaynak:** T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (Aralık 1998 tarihi itibarıyla).

Ek 2: Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topluluklardan Gelerek Ülkemizde Halen Öğrenim Görmekte Olan Öğrencilere 1998 Mali Yılında Yapılan Ödemeler

ÖDEME TÜRÜ	I. ALTI AY (TL.)	II. ALTI AY (TL.)
Aylık burs tutarı (Türkçe lisan, lisans, lisansüstü)	13.000.000	16.000.000
Giyecek yardımı (Türkçe lisan, lisans, lisansüstü - yılda iki defa ödenecektir)	5.000.000	5.000.000
Giyecek yardımı (orta öğrenim - yılda bir defa ödenecektir)	Devlet parasız yatılı Öğrenciye ödenen miktar	10.000.000
Kitap-kırtasiye bedeli (lisans-lisansüstü)	4.500.000	4.500.000
Kitap-kırtasiye bedeli (orta öğretim - yılda bir defa ödenecektir)	Devlet parasız yatılı Öğrenciye ödenen miktar	5.500.000
İkamet tezkeresi bedeli (yıllık)	3.200.000	--
Orta öğrenim pansiyon ücreti (mesleki ve teknik orta öğretim için belirlenen miktar)	Bütçe Kanununa Eklî "M" işaretli cetvelde Belirtilen tutarkadar	98.000.000
Yükseköğrenim öğrenci katkısı (MEB tarafından üniversitelere yıllık olarak ödenecektir)	7.000.000	--
Tedavi Yardımı: Orta öğretim ve Türkçe lisan eğitimi gören öğrencilerin tedavi giderleri MEB tarafından; üniversitelere kayıtlı öğrencilerin tedavi giderleri, üniversitelerin sosyal hizmetler birimi bütçelerinden ödenecektir.		

* **Kaynak:** T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (Aralık 1998 itibarıyla).